

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

205. koosolek. 19. detsembril 1931.

Sisu:

1. Päevakorra muutmine.
2. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse § 4 muutmise seadus — II lugemisel.
3. Raudtee tarbeteks krediidi määramise seadus — I lugemisel.
4. Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
5. Tubakamaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
6. Administratiiv-sissenõudmise seadus — III lugemisel.
7. Välismaksuvahendite liikumise seadus — III lugemisel.
8. Palkade vähendamise seadus — II lugemisel.
9. Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) kinnisvarade korraldamise seadus — II lugemisel.
10. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.19 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra muutmine.

A. Laur: Teen ettepaneku, viimne päevakorra-punkt: raadio- saate- või -vastuvõtuseadete loata ülesseadmise ja kasutamise kohta antud karistuseeskirjade muutmise seadus — I lugemisel päevakorrast ära võtta.

Oma ettepaneku põhjenduseks võiksin öelda järgmist: see seaduseelnõu tekitas üldkomisjonis väga palju vaielusi, mitmed tunnid ja päevad läksid selle arutamiseks, ning kokkuleppele ei jõutud kõigevähemalgi määral. Seaduse vajaduse üle kaheldi tõsiselt ja räägiti rohkem üldjoontes, kuna üksikasjalik arutamine oli puudulik. Seaduseelnõu arutamine täna võtaks kahtlemata palju aega. Et aga teised seaduseelnõud on kiired, mida ilmtingimata peame vastu võtma, ja et selle elnõu päevakorda võtmine raskendaks tänast tööd, siis oleks otstarbekohane seaduseelnõu päevakorrast ära võtta. Pean tähendama, et valitsuse

esindaja Teedeminister härra Oinas ei rõhutanud vajadust seda seaduseelnõu kiirelt vastu võtta, vaid arvas, et see peaaegu ükskõik on, kas see seadus vastu võetakse enne või pärast pühi. Aga et komisjonis seaduse arutamine läbi oli, siis esitati see Riigikogule päevakorda võtmiseks. Igatahes valitsus sellest küsimusest tülikäsimust ei näinud tegevat.

J. Klesment: Mina vaidlen selle ettepaneku vastu. See elnõu koosneb kahest paragrahvist, ja kõik need jutud, mida rkl. Laur arvas tekkivat selle seaduse puhul, ei saa olla ühenduses selle seadusega, vaid sootuks teiste asjadega, mis seda seadust ei puuduta. Seaduseelnõu, mida taheatakse arutamisel ära võtta, ei käsita muud, kui loob sanktsioonid neile normidele, mis Riigikogu poolt seadusena maksuma pandud. Veel rohkem, see seadus käsitab kriminaalsanktsioone üleastumiste puhul, mis maksvate seadustega sanktsioneeritud on, nimelt need üleastumised, mis see seadus käsitab, on Rahukohtu trahviseaduse § 29 järgi karistatavad ja palju suuremal määral, kui see seadus ette näeb. (V a h e l h ü ü e.) Teie võite arvata, et see lori on, aga ega Teie arvamine ainuõige ei ole. Sialt see seadus ei tähenda muud, kui karistuste kergendamist nõndanimetatud radiojänestele. Maksva posti-, telegraafi-, telefoni ja raadio seaduse järele on ette nähtud administratiiv-karistus, see on kui leitakse registreerimata aparaat, siis see konfiskeeritakse. Uus elnõu näeb ette, et konfiskeerimine võib ette tulla ainult korduvatel juhtudel, tähendab kui inimene 1—3 korda seadusest üle astub. Selle seadusega ei looda uusi karistusi, vaid tegelikult pehmentatakse seniseid karistusi, seepärast käesoleva seaduse päevakorrast äravõtmiseks ei ole mõtet.

Üldkomisjon on väga põhjalikult seda seaduseelnõu arutanud ja mingeid parandusi tehtud ei ole, nii et kui seaduse sisu enda juurde jäädakse, ei saa pikemaid vaielusi tulla.

M. Juhkam: Härrad Riigikogu liikmed! Ma pean härra Lauri ettepanekut toetama ja seda järgmistel põhjustel: Kõigepealt rkl. Klesment eksib, kui ta arwab,

et ägedatel vaielustel selle seaduse arutamisel üldkomisjonis ei olnud ühist käesoleva eelnõuga. Üldkomisjon kutsus seaduseelnõu arutamisel välja isegi asjatundjad, ja need andsid pikki seletusi. Valitsuse esitajate seletused üldkomisjonis olid aga üksteisele väga vastukäivad. Minu arvates see seadus on oma iseloomult niisugune, mida jahvatamise korras läbi võtta ei saa. Riigikogu liikmetel peab võimalus olema arutada seda küsimust kuidas kord ja kohus. Praegu on meil kiire ja peale pühi, kui jälle kokku tuleme, siis ei ole ette näha päevakorras midagi. Siis on aega seda seaduseelnõu arutada. Rkl. Klement ütleb, et eelnõu näeb ette praeguste karistusemäärade kergendamist, kuid praegumaksvaid karistusemääre ei ole tegelikult kasutatud.

Juhataja: Ma juhin tähelepanu sellele, et 1. päevakorra-punkt tuleb II lugemisele, mitte I lugemisele.

A. Lauri ettepanek võetakse vastu 24 häälega 19 hääle vastu.

2. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse § 4 muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja komisjoni esimees J. Soots.

(Pealkiri.)

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kinnisvaramaksu seadus maal asuvate kinnisvarade kohta rahaasjanduse komisjonist tagasi saabudes on maksumaksja seisukohalt halvenenud. Nagu teie teate, Riigikogu koosolekul, kus see seadus oli esimene kord enne komisjoni andmist, oli ette nähtud peale maksu tõusu ärajätmise maksu alandamine kõigil kinnisvaramaksu maksjail 20% võrra. Käesoleval juhul aga see eelnõu tahab maksu alandamist jätta ainult nendele, kelle maks on tõusnud peale maksutõusu ärajätmist, ehk kellel alanenud võrreldes 1930. a. vähem kui 10% võrra. Nagu meie teame, see olukord riivab paljud maksumaksjaid. Rahaasjanduse komisjonis-mul oli au sellele valitsuse esindaja poolt tehtud parandusele vastu vaielda ja juhtida tähelepanu oma paranduse-ettepanekule, mis ma Riigikogus esimene kord kordasin, et tuleks seesama maksu-alandus maksuma panna edaspidi kõigi järg-

nevate aastate peale. Kuid sellele vaieldi valitsuse poolt vastu. Eelnõu kohaselt maksu alandamine on ainult osaline ja maksev mõnele 1931. ja osalt ka 1932. a. maksu kohta.

Vaatame nüüd, missugune olukord kujuneb, kui meie seaduse praegusel kujul peaksime vastu võtma. Ma tooksin teile näite. Kui meie võtame ühe kinnisvaramaksu maal, kes maksab 50 krooni maksu kinnisvara pealt; ja kui tal on 5 krooni võrra maks tõusnud, tähendab, umbes 10% võrra, siis praegune seadus jätab 5 krooni maksu ära ja peale selle vähendab maksu veel 20% võrra. Järelikult tal tuleb maksta 50 krooni asemel 40 krooni. Aga ta naaber, kellel oli varemalt samasugune kinnisvaramaks, missugune on aga vähenenud 5 krooni võrra, see on 10% võrra, maksaks nüüd 45 krooni, sellega 5 krooni võrra isegi rohkem elmisest. Nii meie näeme: ühel on määratud 55 krooni, teisel 45 krooni. See, kellele määratud 55 krooni, on saanud maksualandust 45 krooni peale, kellele aga määratud 45 krooni, see jääb alandusest üldse ilma. Vaadake, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui meie ei taha kodanike õiglusetunnet riivata, siis sarnasel kujul kinnisvaramaksu alandamist läbi viia ei tohi. Maksualandus peaks maksumaksjate seisukohalt ja huvides õiglane olema. Aga kui niiviisi alandame, nagu mina teile siin praegu kõnelesin, ilma et selleks mingit sisulist põhjust saaks olla, välja arvatud ainult valitsuse subjektiivne arvamine, siis see küll ei ole õiglane.

Kui meie vaatame neid hindamisi, mis peaksid tulema kontrollimisele, siis näeme, et ka siin valitseb suur puudus. Paragrahv 4 kaheksas lõige näeb ette, et kui selgub, et katastriamet poolt läbiviidud hindamine õigeks osutub, siis kuuluvad maksuvahed tasumisele võrdsetes osades järgmiste aastate jooksul. Vaadake, meil on hindamise kontrollimiseks käesoleva seaduseelnõu järgi jäetud ainult 1 aasta. Ma ei tea, kas Põllutöoministerium loodab ja suudab selle 1 aasta jooksul kõiki neid kinnisvaru kontrollida. Ma ei usu, et Põllutöoministerium üldse praeguste jõududega seda teha suudab.

Mul on praegu kaart käes, kus sinise joonega on märgitud raioonid, kus maksud tõusnud. Kui seda kõike tahetakse kontrollida, mis siin märgitud, siis on päris selge, et see on kaalumatu seisukoht ja tekitab ainult paberliku olukorra. Hindamise kontrollimist kõikjal aga tegelikult läbi viia nii kiirelt on täiesti võimata. Kui

võtame näiteks minu koduvalla, Kloostri, kus maks on tõusnud 15,7%. Kui selles vallas üks küla ära hinnatakse, siis see küla, kui selgub, et hindamises muudatusi ei tule, on kohustatud kõik maksuvahe 2 aasta jooksul tagasi maksma. Järgmises külas aga, kus pole suudetud seda teha, ei ole maksumaksjal sarnast tagasimaksu kohustust, kuna kõik need, kus pole kontrollitud, ei ole ka kohustatud midagi tagasi maksma.

Vaatame edasi nende seisukorda, kes on edasi kaevanud. Nagu teada, paljud on nõudnud uuesti ümberhindamist. Ja kui ümberhindamise läbiviimisel olukorrad jäävad endiseks, siis kõik need, kes on palunud uut hindamist, on kohustatud maksuvahe tagasi maksma, aga need, kes ei ole protesteerinud üldse, ei ole ka kohustatud midagi tagasi maksma.

Vaadake, see kõik mõjub demoraliseerivalt, kui kodanik-maksumaksja, kes kaebab edasi, peab kandma suuremaid kohustusi ja tagasi maksma, kuna see, kes mitte ei anna protestiks kaebust, vabaneb ka tagasimaksu kohustusest. Sellepärast on käesolevas seaduses tähendatud lõige nimelt see osa, mida Riigikogu peab seaduse vastuvõtmisel paratamata välja jätma.

Üldiselt peaks kokku võttes ütleva, et meil praegusel raskel põllumajanduse ajal see maksu alandamine ei ole põllumehele peaaegu mitte sugugi tuntav, sest et see maks on juba suuremalt osalt sisse nõutud. Tuntavaks osutub see alles 1932. aasta maksu maksmise tähtajal, kui vallavalitsus on sellekohased ülekanded teinud. Kuid see õiglusetus alandamise protsendi määramisel, kus ühele alandatakse, teisele mitte, see jääb paratamata püsima, kui seadus sel kujul peaks Riigikogu poolt vastuvõtmist leidma. Kui siin võib-olla tahe-takse öelda, et ei ole põhjendatud küllaldaselt kinnisvaramaksu üldiselt alandamine, siis lubaksin endale teha paar märkust sellekohasest kirjandusest. „Põllumajandusturg“ 15. detsembrist 1931 käsitab talundite tuluolusid ja tasuvust raamatupidamise eriteadlase andmetel, kus on must valgel öeldud, et müügi ja ostu ainete vahekorras on 1931./32. a. majanduseaasta esimesel poolel müügihinnad langenud 25%. Meie teame, et teisel poolel on põllumajanduse müügi saadused hinnas palju rohkem langenud kui esimesel poolel, siis näeme, et 20% alandamine on väikene selleks, et seda puuduvat vahet katta, mis põllumajanduse turu olude languse tõttu täiesti õigustatult kasutama peaksime.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolevale seadusele on vastu vaieldud mitmest seisukohast välja minnes. Ühed, nagu rkl. Kuris, arvavad, et see maksualandamine ei ole küllaldane, et see ei vastaks põllumehe praegusele raskele seisukorrale. Teiselt poolt on jälle vastu vaieldud, et see maksualandamine ei ole põhjendatud, ja arvatakse, et see suuri raskusi toob omavalitsuste eelarvete tasakaalustamisel. Nende küsimuste kohta Vabariigi Valitsuse esindaja komisjonis seletas, et kui need seadused vastu võetakse, mis on esitatud Riigikogule ja suurendavad riigi sissetulekuid, siis arvab valitsus, et tema omas osas ots-otsaga kokku tuleb. Valdade osas selgus, et puudujäägid ei tule võrdlemisi kuigi suured sellepärast, et see alandamine jagatakse kahe aasta peale, ja keskmiselt tuleb välja, et iga valla kohta tuleb vähem sissetulekut 100 krooni või 10.000 senti. Valitsuse esindaja arvas, et iga vald võiks 10.000 senti kokku hoida isegi ainult küttepuude hinna languse tõttu, sest valdadel on vallamajad, koolimajad, mis kütet nõuavad. Küttepuud on märksa odavamaks läinud, nii et küttepuude kokkuhoiust võiks puudujääki katta.

Maavalitsustega on asi veidi halvem. Maavalitsuste sissetulekute summa väheneb enam, aga ta on jagatud kahe aasta peale, et ta kergem kanda oleks. Kui riik igalpool tõmbab eelarvet kokku, oleks loomulik, et ka maavalitsus leiaks võimaluse väljaminekuid kärpida ja eelarvet ots-otsaga kokku viia.

Mis puutub rkl. Kuris'e seisukohasse, siis rahaasjanduse komisjon ei saanud põhimõtteliselt eitada, et see seadus võiks olla sirgejoonelisem ja oleks õiglasem põllumeestele rohkem vastu tulla. Aga teisest küljest, riik vajab sissetulekuid, omavalitsused vajavad lisatulusid, sellepärast leidis valitsus võimalikuks alandada makse ainult nendele, kes rohkem kannatavad. Et siiski omavalitsuste eelarved ots-otsaga kokku saada, võttis rahaasjanduse komisjon vastu sooviavalduse, mis seletuskirja lõpul, ja esitab selle Riigikogule vastuvõtmiseks. See sooviavaldus kõlab järgmiselt:

„Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus leiaks abinõusid valla- ja eriti maaomavalitsuste eelarvete võimalikkude puudujääkide katmiseks.“

Mis puutub pealkirjasse, siis selle kohta

keegi mingeid ettepanekuid ei ole teinud. Teen ettepaneku, pealkiri vastu võtta.

Pealkiri võetakse vastu.

(Seaduseelnõu tekst.)

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Mina teen ettepaneku,

§ 4. kuues lõige järgmiselt vastu võtta: „Nende maaüksuste pealt, millelt 1931. ja 1932. a.a. kinnisvaramaks võrreldes 1930. a. maksuga suurenenud, võetakse 1931. ja 1932. a.a. maksu 1930. a. maksimumäärast suuruses. Peale selle vähendatakse kinnisvaramaksu summa üldiselt 20% võrra.“

Kui see ettepanek peaks tagasi lükatud saama, siis teen sellepärast ka teise ettepaneku,

§ 4-das kuuenda lõike eelviimase rea lõpult ja viimase rea algul kustutada sõnad „vähem kui 10%“.

Oma ettepanekuid põhjendan ma järgmiselt. Ei ole veel mitte ette näha, et põllumajanduse kriis enne 1932. a. 1. aprilli laheneks. Omavalitsused kui ka riik seavad 1932. a. 1. aprilliks omad eelarved kokku, ja kui maksude võtmise küsimus ei ole mitte lahendatud, et ka maamaks 1932./33. a. alaneks, mis käesoleval aastal alandada kavatakse, siis loomulikult võtavad riigi- ja maaomavalitsuste asutused eelarvetesse summad samal määral üles, nagu see käesoleval aastal on. Kui tehetakse tuleval aastal jälle maksu alandada, tuleb uuesti seadusega seda teha. See sünnitaks asjata segadust ja võidakse jälle öelda, et omavalitsuse eelarved on segi löödud, ja kust need summad siis jälle võetakse, millega eelarveid tasakaalu viia. Praegusel korral oleks õige, et Riigikogu võtab minu ettepaneku vastu, mis jääb maksma niikaua, kuni selgub, et ei ole enam tarvis maamaksu alandada.

Nagu ma tähendasin, ei ole ette näha, et põllumajanduse kriis laheneda võiks ja seepärast on tarvilik, et seda maksu praegu 20% võrra alandataks. Rahaasjanduse komisjonis toodi ette, et omavalitsused võivad oma eelarvetega raskustesse sattuda. Majanduseminister aga seletas ja näitas, et see ei osutu õigeks. Teiselt poolt peab tähendama, et Riigikogu peaks kindlalt ütlema, et maavalitsused peavad oma eelarvet vähendama ja kokku tõmbama, sest meie väikene riik ja võrdlemisi vaene rahvas nii kalleid asutisi üleval ei suuda pidada, nagu seda on maavalitsused.

R. Kuris: Härra Tonkman'i poolt tehtud paranduse-ettepanek ei ole minu arusaamise järgi küllalt selge, ta käsitab ainult tähendatud 10% kustutamist, kuna aga ei võimalda seda alandatud maksimumäärast püsivaks maksimumääraks jätta, mis on hädatarviline vähemalt esialgu, seni kui selgub, kas majandusekriis on üleminev.

Õigem oleks, et peaks alandama seda maksusummat, mis on määratud puhtakasurubla peale ja peaks olema mitte 21, vaid 12 senti iga puhtakasurubla pealt. Meie oleme juba selle kohta paranduse-ettepanekuid teinud, mis aga kahjuks tagasi lükatud, ja sellepärast mul ei ole enam usku, et Riigikogu enamus selle ka praegu vastu võtab. Ma püüan parandusi teha selle seaduseelnõu piirides, mis meil praegu käes on. Ja siin oleks minu otstarb ja siht luua sarnast olukorda, kusjuures see maksunorm, mis praeguse olukorra juures fikseeritud 1931. aasta peale, ka edaspidi püsiks senikaua, kui majandusekriis üle läinud, et valitsusel ei oleks tarvis tulla mõne kuu pärast jällegi uue seaduseelnõuga ja hakata kordama seda, mis täna tehtud. Sellepärast teen järgmise paranduse-ettepaneku:

võtta § 4. kuues lõige järgmiselt vastu: „Nende maaüksuste pealt, millelt 1931 ja järgnevat aastate kinnisvaramaks võrreldes 1930 a. maksuga on suurenenud, võetakse 1931 ja järgnevat aastate eest maksu 1930. a. maksimumäärast suuruses. Peale selle vähendatakse 1931 ja teiste järgnevat aastate maksusummat 20% võrra. Samuti vähendatakse edespidi 20% võrra 1931 ja teiste järgnevat aastate maksu, milline alanenud võrreldes 1930. a. maksuga või võrdne selle maksule.“

Kui selle paranduse-ettepaneku vastu võtame, siis sellega looksime võimaluse, et talupidajail oleks kinnisvaramaks sel määral esialgu kindlustatud, kuni majanduslikudest raskustest üle saadud. Kui aga jääme selle eelnõu juurde, mille valitsus esitas, siis on paratamata, et valitsus peab tulema mõne kuu pärast uue eelnõuga, ja see ei anna meile muud midagi, kui ainult rohkem tühja tööd. Kui tahetakse Riigikogu poolt põllumeestele üldse vastu tulla, siis tuleb seda kohe teha, aga mitte venitada.

Majanduseminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean siiski nende paranduse-ettepanekute vastu vaidlema. Üks kui teine parandus on sel-

les, et alaliseks muuta 20%-line maksu vähendamine. Nagu komisjonis tähendasin, ei ole valitsusel selge, et omavalitsused siis võiksid omaga välja tulla, kui 20%-line vähendamine jääks ka edaspidi maksuma. Kui see selge ei ole, siis valitsus ei saa nõusolekut avaldada, et ta võiks ühineda ettepanekuga, mis võib raskusi välja kutsuda. Kui see edaspidi selgub, et omavalitsused võivad ka tulevikus läbi saada, vähendades 20% maamaksu, siis arvan, et ei ole kellelgi midagi selle vastu, ja siis võib tuleval aastal valitsus uue ettepanekuga esineda. Seda puudutasid nii rkl. Tonkman'i kui rkl. Kuris'e ettepanekud. Härra Kuris'e ettepanek läheb lahku härra Tonkman'i ettepanekust selles, et muudab alaliseks 1930. aasta maksu. Teiste sõnadega — härra Kuris'e ettepanekuga teatakse üldse võimalus ära võtta edaspidi maksuma panna uusi hindamisi. Härra Kuris'e ettepanekuga jääksid uued hindamised seal maksuma, kus maksud alanevad. Sellega ei saa kuidagi ühineda. Kui oleme seisukohal, et hindamised peavad olema õiglased, siis õiglase hindamise juures tuleb alati ette, et ühel vähenevad, teisel võivad maksud tõusta. Aga härra Kuris'e ettepanekust võib teisiti järeldada. Selles öeldakse, et 1931. aasta ja järgnevat aastate maksunormid, mis on suurenenud selle 1930. aasta maksuga, viiakse 1930. aasta maksu tasapinnani. Muud midagi, ja see tähendab, et alaliselt jäetakse sellele tasapinnale. Sellepärast ei ole see ettepanek õiglane ka maksumaksjate seisukohalt, sest see ei anna võimalust maksu reguleerida.

Edasi oli kolmas ettepanek rkl. Tonkman'ilt, välja jätta vähem kui 10%. See ei ole oluline ja selle vastu, kui see vastu võetakse, ei vaidle, sest see annab ka võimaluse mõnel, kel maks on rohkem alanenud kui 20%, veel maha arvata teatud protsent. Kuna sarnaseid juhuseid ei ole palju, et need võiksid suuremaid muutusi esile kutsuda, siis sellelt seisukohalt ei ole erilist põhjust sellest tüliküsimust teha.

K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean kõigepealt tähendama, et see ettepanek oli ka komisjonis arutusel. (V a h e l h ü ü e.) Teine tuli eile hääletamisele. 20% maamaksu alandamisel kõneldi komisjonis poolt ja vastu. On täiesti selge, et kui Riigikogu minu paranduse-ettepanekuid vastu ei võta, et siis maavalitsused kalkuleerivad tuleva aasta eelarvesse täielikult selle summa, mis seaduses on ette nähtud. Rahaasjanduse komisjonis selgus, et maa-

valitsused ei suutnud ära oodata seda, kui kinnisvaramaksu amet oleks maavalitsustele ametlikult teatanud, et kinnisvaramaks tuleval aastal nii suur on uute andmete alusel. Maavalitsused hankisid poolametlikult maksuvalitsusest teateid, kuipalju maamaksud käesoleval eelarve-aastal tõusta võivad, ja kalkuleerisid käesoleva aasta eelarvesse sisse. Vaadake, maavalitsused on maamaksu suurenemisest niivõrt huvitatud, et nad ei jõudnud ära oodata seda aega, millal ametlikult neile teatatakse, et maamaksu on lubatud niisuguses suuruses võtta. Selgub, et maavalitsuste eelarvetes võivad tänavu puudujäägid tulla, et nad rohkem olid eelarvesse kalkuleerinud, kui endiste seadustega see lubatud oli. Kui meie selle seadusesse sisse võtame, et maksualandamine 20% võrra kuulub käesoleva maksu kohta, siis võib selgesti oletada, et maavalitsused tuleval aastal täiel määral maksusumma eelarvesse kalkuleerivad. Selgesti on näha, et majanduslik kriis praegusel korral ei või nii ruttu laheneda, et juba tuleval aastal põllumajanduse seisukord oleks niivõrt paremaks muutunud, et põllumehed suudaksid täies ulatuses maamaksu maksta. Rahaasjanduse komisjonis öeldi, maamaks ei ole suur. See 20% alandus ulatab vaid teatavatel juhtudel 4—8 ehk 10 kroonini. Aastate eest võis öelda, et 10 krooni ei olnud põllumehel suur raha, sest talude tulud võimaldasid seda. Praegusel korral, kus põllusaaduste hinnad on langenud nii pööraselt, et 10 krooni raha saamiseks tuleb enne suur hulk põllusaadusi ära müüa, see teeb taludele raskusi. Ei tahaks nendest lehmadest ja sigadest niipalju kõnelda, nendest on siin Riigikogus küllalt kõneldud, aga peab tingimata ütlema, et 10 krooni on juba pool lehma hinda. Aga see 10 krooni ei ole ka terve maks, vaid see on 20% kinnisvaramaksust, peale selle tulevad maksta vallamaksud ja teised kohustused maa pealt. Kui praegu maksab 20 krooni peekonsiga ja ka siseturul, ja 20 krooni maksab loom, 4 senti maksab piimaliiter, siis võime omale ette kujutada, et praegune kinnisvaramaks käib põllumehel üle jõu, ja riik ei tohiks mingil tingimusel lubada, et maksude pärast põllumajandus raskesse satuks ja tema varandusi müüma hakatakse.

Edasi juhiksin tähelepanu maavalitsustele. Võin kindlasti öelda, et kui maavalitsused oma eelarveid vähegi revideeriksid ja kokku tõmbaksid, siis saaksid nad ka sellest väiksest summast üle. Niisama on

selge, et meie omavalitsused ei või niipalju oma ülalpidamiseks ära kulutada, kui nad praegu kulutavad. Mitmed kulud on tingimata vähenenud, muude hulgas küte. Küte on üks suurematest väljaminekutest omavalitsustel, ja küttekulude kokkuhoid teeb suure summa välja praeguse metsahinna languse juures.

Sellepärast olen kindlal arvamisel, et minu ettepanek ei vii riiki ega omavalitsusi mingitesse raskustesse, ja sellepärast loodan, et minu ettepanek vastu võetakse.

R. Kuris: Austatud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseminister väitis siin, et minu paranduse-ettepanek käesoleva seaduse kohta ei ole maksumaksjate seisukohalt õiglane, ja tahab ära võtta võimaluse uute hindamiste teostamiseks seal, kus maks tõusnud. See seadus ei keela ega ka minu ettepanek ei keela uute hindamiste teostamist, vaid selle vastu, ta näeb ette, et uus hindamine peab tehtud saama, ja isegi on kohustuslik. Nii oletust teha, nagu seda härra minister tegi, on täiesti isegi ebaloogiline.

Mis puutub tekkivasse maksumaksjate vahekorra õiglusesse, siis sellele peaksin veidi härra ministri tähelepanu juhtima. Härra minister oma ettepanekus, mis valitsuse nimel esitatud, näeb ette, et neil maksumaksjail, kelle maks oli 1930. a. määramise juures 50 krooni ja 1931. a. tõusnud veel 5 krooni võrra ehk 10%, kokku 55 krooni, millest nüüd see 5 krooni jääks esiteks ära, mis tõusnud, ja peale selle veel tuleks alandada 20% võrra, nii et tuleks maksta 1931. a. maksu 40 krooni, ja selle 40 krooni nad võiksid maksta kahel järgneval, see on 1931. ja 1932. aastal. Aga kõneldud talupidaja naabril, kelle maks oli 1930. a. 45 krooni, jääks see maks täiesti alandamata ka 1931. ja 1932. aastal.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kas meie saame öelda, et see olukord õige on? Kui ühel, kellele oli õigus uue hindamise alusel maksunormi tõsta, nagu härra minister ütles, paratamata olukorra reguleerimiseks, jätame tõusu ära kaheks aastaks ja peale selle vähendame veel 20% võrra seda maksu, aga teisel, kellel tõusu ei olnud ja kellel maks ebaõiglase varem kõrge oli ja nüüd õiglase hindamise alusel alanenud ütleme näiteks 11%, enam nüüd sellepärast mingit maksu alandamist ei tule. Minu arvates see olukord on põhjalikult ebaõiglane. Kui kinnisvaramaksu alandamisest juttu võib olla, siis peaksid

kõik sellest üheõiguslikult osa saama, ilma et seal tarvitseks erilist vahet teha.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Härra Kuris'e ja härra Tonkman'i esimene ettepanek olid sisuliselt komisjonis arutamisel. Nende paranduste mõte seisab selles, et maksu alandamine, mis käesolevas seaduses ajutisena ette nähtud, teha alaliseks. Nendele ettepanekutele vaidles komisjonis valitsuse esindaja vastu, põhjendades, et praeguse kõikuva konjunktuuri juures on raske kaugema tuleviku aja peale lubadusi anda. Kui tulevikus olukord selgub, siis võib tuleval aastal selle küsimuse uuesti käsitamisele võtta ja seaduse maksvust pikendada. Seepärast komisjoni nimel ei ole mul õigust nende ettepanekutega ühineda.

Mis puutub härra Tonkman'i teise ettepanekusse — maha tõmmata sõnad vähem kui 10% —, siis see ettepanek sarnasel kujul komisjonis arutamisel ei olnud, kuid selle paranduse vastuvõtmine teeks käesoleva seaduse sirgejoonelisemaks, samuti ei ole valitsuse esindaja sellele vastu väelnud. Seepärast arvan, et komisjoni nimel on mul õigus selle parandusega ühineda.

L. Johanson (kohalt): Palun eraldi hääletada.

Juhataja: Aruandja on selle ettepanekuga ühinenud, kuna nõutakse siiski eraldi hääletamist, panen selle ettepaneku eraldi hääletamisele.

Kõigepealt panen hääletamisele rkl. Kuris'e ettepaneku. (Hääletatakse.) Rkl. Kuris'e ettepanek on tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tonkman'i esimene ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 29 häält, seega tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu 37 häält ja 1 erapooletu, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tonkman'i teine ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 24 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu tekst ühes parandusega. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu tekst ühes parandusega on vastu võetud.

Seega on seaduseelnõu II lugemine lõpetatud.

3. Raudtee tarbeteks krediidi määramise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja J. V o i m a n: Käesoleva seaduseelnõuga nõutakse krediiti 1.530.000 krooni nelja aasta kestel. Nõutud krediidiga tahetakse rida aururongisid viia mootorrongide peale. Tegelikus elus raudteel on näha, et need mootorrongid on palju odavamad ekspluateerida kui aururongid. Teiseks on reisijatel võimalus ka ülesõidu-kohtadelt rongile saada. Et seda kava läbi viia, selleks tahetakse ehitada 6 l./r. mootorvagunit, 12 laiarööpalise kolmanda klassi vagunit viia üle rull-laagritele, sest hari-likud kolmanda klassi vagunid on liiga rasked mootorvaguni jaoks. Peale selle tahetakse ehitada 8 kitsarööpalise omnibust, 8 kitsarööpalise vagunit varustada rull-laagritega, 3 pöorsilda ehitada, 1 elektri-mootorvagun juurde muretseda, 3 elektri-mootorvaguni mootorit ümber seadida suurema kiiruse peale, 3 lisavagunile kõrgepinge valgustus sisse seada ja 2 lokomootorit juurde muretseda. Krediiti nõutakse nelja aasta jooksul, kusjuures võetak iga aasta riigi eelarvesse sisse teatavad summad. Need uued mootorrongid kavatsetakse järgmistel ühendustel käima panna: Tallinna—Haapsalu vahel 2 paari, Tallinn—Keila (Paldiski) vahel 6 paari, Tartu—Jõgeva vahel 2 paari, Tartu—Elva vahel 4 paari, Tartu—Valga vahel 2 paari, Valga—Irboska vahel 2 paari ja Tartu—Petseri vahel 2 paari. See on laiarööpalisel. Kitsarööpalisel järgmistel teedel: Tallinn—Rapla—Virtsu vahel üks paar, Tamsalu—Türi vahel 2 paari ja Rapla—Viljandi vahel 1 paar.

Rahaasjanduse komisjon, arutades käesolevat seaduseelnõu, leidis, et see on niihästi reisijate huvidele vastutulemise mõttes kui ka riigi sissetulekute seisukohalt hea, kui aururongide asemele hakatakse rohkem mootorronge käima panema, mis odavamad on. Sellepärast rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. K o r n e l l: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie oleme viimasel ajal Riigikogus vastu võtnud nii mõnedki seadused, mis aastate peale ette soomustavad meie riigi eelarvet. Nii sai hiljuti vastu võetud seaduseelnõu, mis annab õiguse jäälohkuja „Leigeri“ ehitamiseks, samuti ujuvate kraanade üleviimiseks Tartusse. Kõik need ku-

lutused, mis aastate kohta juba ette ära määratakse, on veel „Leigeri“ ja ujuva kraana suhtes põhjendatud ja õigustatud, seepärast, et nende kaudu võimaldatakse meie kodumaa tööstusele, eriti sadamatehastele, tööd.

Kuid käesoleva seaduse juures meie seda ei leia, sest raudtee tarbeteks krediidi määramise seadus, mis ette näeb välja anda summaksid 4 järgneva aasta jooksul 1.530.000 krooni suuruses, on sarnane, mis lepinguid sõlmides ära ei määra, kellele need tööd antakse. Ja teiseks on meil teada, et suurem osa sellest summast läheb välismaale selle tõttu, et nagu komisjonis selgus, moodustab mootorite masinate hind ligi 70—75% kogu sellest summast.

Ajakirjanduses kuulsime rõõmustavalt, kuidas Majanduseminister korralduse tegi ministereiumidele, et igasugused välismaa tellimised seisma panna. Siin aga antakse õigus Teedeministrile jälle suuri tellimisi teha, mis kõik välismaale lähevad, ja sellega teatava valuuta riigist ära viivad järgnevatel aastatel. Omalajal Majanduseministriks olles härra Oinas siin toonitas, ja on mitmel korral seda korranud, et meil ei ole õigust oma käsa tuleviku kohta siduda selles mõttes, et meie eelarvet soomustame, sest võib-olla järgnevatel aastatel, kus eelarve kokkuseadmine veel raskem saab olema, ei ole meil ette näha, missugused küsimused päevakorraks kerki-ivad, mis palju tähtsamad võivad olla, kui raudtee motoriseerimine.

Meie oleme vastu võtnud seadusi, mis meie riigi eelarvet on tuleviku kohta soomustanud. Siin võiks nimetada Peipsi vee-pinna reguleerimise seadust, sisevete korraldamise seadust, samuti Raudteedevõrgu arendamise seadust, mis miljoneid kroonid riigi eelarves nõuavad.

Riigikogu, olles asetatud meie majandusliku kriisi ja raskuste ette, on olnud sunnitud loobuma nende seaduste ja kavade täideviimisest. Käesoleva seaduse juures on asjaolu niisugune, et tulevikus ei ole Riigikogul võimalik nende summade väljaandmisest loobuda. Siin aga antakse Vabariigi Valitsusele õigus sõlmida lepinguid, tähendab antakse õigus Vabariigi Valitsusele selle krediidi piirides teha laene. Loomulik on siis, et tulevikus eelarve koostamine suuri raskusi saab tekitama. Raudteetulud näitavad kahanemist ja seepärast tuleks tähelepanu pöörata sellele, kuidas raudteetulusid tõsta. Kuid raudteede motoriseerimine siin ei päästa. Meie teame, et põllumajandus on sarnasesse olukorda

sattunud, kus talumajapidamised ruineeruvad. Siis on arusaadav, et ka põllumajandusesaaduste vedu kahaneb, samuti kahaneb ka sõitjate arv. Tuleb otsida teid, kuidas seda parandada. Eeskätt tuleks tänapäeva valitsusel tähelepanu pöörata meie põllumajandusliikude raskuste kõrvaldamiseks. See aitaks loomulikult ka raudtee olukorda tõsta. Sellepärast ei tohiks lubada täna seda seadust vastu võtta, kuna see näeb ette suurel määral valuuta väljavedu järgneval neljal aastal.

Kui aga siiski vaatamata kõigile neile hoiatustele Riigikogu heaks arvab seda krediiti valitsusele lubada, siis kavatsen mina II lugemisel teha ettepaneku, mis selle krediidi üldsummat vähendaks. Põhjenduseks oleks see, et kuigi valitsus on heaks arvanud kava kohaselt meie raudteed motoriseerida, siis ei oleks praegusel raskel majanduslikul ajal õige seda kava selles ulatuses teostada, küll aga tuleks neid summasid piirata. Seda silmas pidades tuleks leppida vähemas ulatuses mootorite juurdemuretsemisega.

Teedeminister A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Kornell avaldas kahtlust, et kas praegusel majanduslikult raskel ajal on otstarbekohane ette võtta raudteele mootorite ja mootoromnibuste muretsemist. Ma tahan tõendada lugupeetud Riigikogu liikmetele, et just praegusel ajal, kus raudtee sissetulekud langemas, kus raudtee peab võimalikult ökonoomselt oma tegevust korraldama, just sel ajal on see õigustatud. Kui raudtee sissetulekud praeguse raudtee liiklemise korraldamise juures oleksid tõusnud, siis ei oleks hädapärast vaja olnud raudteed ümber korraldada. Aga just see asjaolu, et raudteele on tekkinud viimastel aastatel tugev konkurent igasuguste mootorsõidukite kujul, ja et veel mõnel teisel põhjusel on raudteel kaupade ja inimeste vedu vähemaks jäänud, just see nõuab, et raudtee peab senist liiklemise korraldust võtma revideerimisele ja asja nii korraldama, et raudtee võiks saada suuremat sissetulekut reisijate veost, ma rõhutan — reisijate veost, sest kaubaveo alal on võimata praegusel kriisi ajal tõsta tulusid.

Kui meie võrdleme mootoreid ja aururonge, siis on raudteevalitsuse andmetel mootorid väikese liikumise juures palju kasulikumad kui aururongid. Mootoritega reisijate vedu on teatava piirini ligemale kaks korda odavam kui aururongiga. Ei ole mingit mõtet kasutada ajal, mis nõuab

suurimat kokkuhoidu, aururonge seal, kus liiklemist võib odavamalt korraldada. Võtame näiteks liiklemise Türi ja Tamsalu vahel, mootorid tasuksid siin endid ära 2 aastaga. Samasuguseid asjaolusid võib ka mõnede teiste jaamade vahel tähele panna.

Mootorisi muretseda 1—2 aasta jooksul riigi eelarve korras käiks üle jõu. Kuid meie peame mootorid muretsema neile liinidele, kus nad endid ära tasuvad, ja midagi rutem seda teeme, seda parem on see raudteele ja reisijatele. Ülesannet on võimalik teostada sel kombel, et tellitavate mootorite eest tasutakse raha 3—4 järgneva aasta jooksul. (V a h e l h ü ü e.) Meie saame kasuliku efekti varem kätte, kui varem mootorid muretseme, kui siis, kui muretseme mootorid igakordsete eelarve-krediitidega.

Kuid kas ei käiks riigile laenu või võla tasumine üle jõu? (V a h e l h ü ü e.) Riik on kogu aeg raudtee olukorda parandanud. Erakorralise eelarvega on suuri summe välja antud selleks, et raudtee olukorda tõsta. Raudteed ei võidud jätta sellesse olukorda, millises ta tuli Eesti riigi kätte vabadusesõjast. Vahepeal oleme ehitanud 2 uut raudteed, nende ehitamise peale on miljoneid välja antud. Lähemate aastate kestel jäävad uute raudteede ehitamised ära, sest meie ei jõua riigikassa nõrkuse tõttu seaduses ettenähtud raudteid ehitada. Peale selle on küsimus üles kerkinud, kas uute raudteede ehitamine on üldse otstarbekohane. Kui lugu selline on, siis peaks riigikassal olema võimalik neid võrdlemisi väikeseid summasid suurte uute raudteede ehitamise kulude kõrval, mis seni oleme kandnud, välja anda selleks, et ratsionaalsemalt liikumist korraldada. Tänavuse eelarve arvel ei nõua motoriseerimine mingit kulu. Tuleva aasta eelarves on ette nähtud motoriseerimise kulusid ainult 13 miljonit senti. Loodetavasti saame tuleval sügisel mootorid kätte ja võime neid teenistusse panna. Kuigi tuleval aastal motoriseerimine kulusid nõuab, annaks motoriseerimine niipalju kokkuhoidu, et see peaaegu tasub ära summa, mis eelarves ette nähtud. Seega ei tee tuleval aastal motoriseerimine uut suuremat kulu riigikassale, vaid selle raha saame kokku hoida, kui rida kulukaid aururonge liikumiselt kõrvaldatakse ja mootorid käima panakse. Tulevikus peaks mootorite kasulikkus tõusma, kui nad käivad kogu aasta. Vastavalt sellele on võetud seaduseelnõusse teatavad summad, mis riik on kohustatud

maksma ettevõttele, kes on oma peale võtnud mootorite ehitamise.

Selgituseks lisan juurde, et väljamaalt tellitakse ainult jõumasinaid-mootorid, vagnid ehitatakse aga Eestis. Mootorite töö ei ole aga mitte, nagu rkl. Kornell ekslikult arvab, 70% mootorvagunite väärtusest, vaid umbes 40—50% kuludest. (Vahel h ü e.) Kui meie vähem sõidame, härra Teemant, siis on ka raudtee tulud väiksemad. Meie raudteede kasutamise koefitsient ei ole liiga suur, ta on veel võrdlemisi madal. Lääne-Euroopa riikides on see koefitsient palju kõrgem, isegi meie naaberriigis Lätis kasutatakse raudteid rohkem kui meil. Ma ei ütle, et praegusel vaesel ajal jõuaks raudteede kasutamise koefitsienti tõsta, aga meie peame seda ära hoidma, et teised sõidukid ei võtaks raudteelt sõitjaid ära. (Vahel h ü d e d.)

Juhataja: Riigikogu liikmed! Ma palun siiski omavahelised kõnelemised jätta, sest teie teate, et meil on täna kaunis rutt.

Teedeminister A. Oinas: Ma tahtsin, härra Kornell, Teile märkida seda, et motoriseerimine selle kõrval, et ta annab kokkuhoidu liikumise korraldamise alal, annab ka reisijatele selle mõnuse, et ta reisijad kiiremini edasi toimetab. See on esiteks. Teiseks võib ta sagedamine peatuda kui aururong.

Juhataja: Rkl. Ast, rkl. Kornell, palun rahu!

Teedeminister A. Oinas: Härra Kornell, mulle tundub, et ma siin ülearuseks kipun jääma Teie vaidlustes.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arvasin, et ma selgeks suutsin teha, et eestulevatel aastatel ei ole üle jõu käivat kulu riigikassal karta.

Mitte ükski meil, vaid ka mujal on püütud mootoreid kasutama hakata. Igalpool püütakse raudtee liiklemist ratsionaliseerida ja raudtee tulukust tõsta. Seda püüame ka meie teha.

Et väljamaalt ei tuleks ka jõumasinaid-mootoreid sisse vedada, sellele seisukohale ei tohiks meie asuda. See oleks ju lausa ebaratsionaalne majapidamine, kui oma produktsiooni viljakust laseme langeda sellepärast, et ei taha tarvilikke vahendeid välismaalt sisse vedada, näiteks superfosfaati. Niisugune majapidamine viiks lõpuks meid pankrotti. Kui sisseveo abil on võimalik oma produktsiooni tõsta ja antud

juhul liiklemist paremini ja odavamalt korraldada, siis ei ole mõtet seda keelata?!

Ma ei taha pikemalt küsimuse juures peatuda, teda arutas rahaasjanduse komisjon võrdlemisi põhjalikult, ja need kahtlused, millised tõi ette rkl. Kornell, said seal täielikult lahendatud. Seaduseelnõu võeti vastu suure enamusega. Kõik rahaasjanduse komisjoni liikmed, kes komisjonist osa võtsid, on küsimusega tuttavad, neil on andmed käes, seepärast oleks üleliigne siin koormata teid andmete ja väidete esitloomisega.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra minister A. Oinas arvas, et kahtlused selle küsimuse juures on kõik lahenenud. Aga mina olen hoopis teisel arvamisel, et on veel palju küsimusi, mis lahendamata, ja palju on küsimusi, milliseid minister lahendada ei tahagi. Olen lugenud ajalehtedest, et Majandusminister on ette kirjutanud või ette pannud ministriteeriumidele kõik välistellimised ära jätta, silmas pidades meie riigi rasket majanduslikku olukorda. (Vahel h ü e.) Aga nüüd näeme, et tahetakse just jälle uued välistellimised ära anda, et valuuta välismaale läheks. Samal ajal aga näeme, et valuuta välismaale mineku vastu suurt hoolt kannab valitsus. Edasi olen kuulnud kõnekoosolekutest, kus sotsialistid ütlevad, et kaitseväge lennukite tellimine tuleb üles öelda, tellimised tulevad ära jätta, — ikka silmas pidades meie riigi majanduslikku olukorda.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikaitset nõrgendada ja riigi raudteid motoriseerida, kas see on õige seisukoht? Meie kodanikud on Eestis loovat tööd teinud, ja nende töö ja vaev peab riigikaitse seisukohast kindlustatud olema, aga mitte nii, kui härrad sotsialistid seda arvavad. (Vahel h ü e.) Lennukeid asendada mootorvagunitega ei saa. Peale selle pole Teedeministeeriumil veel eneselt selge, missuguseid mootoreid ta tellida tahab. Komisjonis ütles Teedeminister kui ka ministeeriumi esindaja, et ministeeriumis on küsimus kaalumisel, kas tellida tiiselmootorid või harilikud bensiinimootorid. Samuti pole veel selgunud 1932./33. a. eelarve. Meil on igasugune usk Riigikogus sarnaste tellimiste puhul esitatud kalkulatsioonidesse kadunud. Kui tahetakse midagi läbi viia, siis tehakse roosilised kalkulatsioonid ja öeldakse, et tõstke aga käed üles. Mis on sündinud uute raudteedega? Mis on sündinud nende ehitusel ülekulutustega? Ka

siis olid tehtud roosilised kalkulatsioonid. Ma kuulasin ühel komisjoni koosolekul pealt, kuidas kindral Laidoner rääkis, et riigi algupäevil insenerid on vaielnud selle üle, missuguse kütte peale viia raudteed. Nad öelnud, et põlevkivi ei kõlba raudteel kütteks, kõlbab ainult turvas. Kuid nüüd on vastupidi välja tulnud. Ja ma ei tea, mis kiire selle seadusega on! Ma saaksin aru, kui oleks vabrikutel tööpuudus. Maanteede masinad tellitakse kodumaa vabrikutest, jääõhkuja tellitakse sadamatehastest, ja ma ei saa aru, mis kiire on nüüd seda seadust, mille kohta Teedeministriumil omalgi selgust pole, enne pühi vastu võtta? (V a h e l h ü ü e.) Teie sõnad, härra Sirro, ei tähenda midagi. Kui räägitakse raha minemisest välismaale, siis on minul üles märgitud, et mootorite tellimise kohta ütles komisjonis insener Orle, et 70—75% läheb sellest 1.530.000 kr. summast välismaale. (V a h e l h ü ü e.) Läheb mootorite peale, materjalide peale. (V a h e l h ü ü e.) Ei eksi, mul on üles märgitud, härra Voiman, ja ma ei eksi. Tema ütles, et 25—30% läheb meie kodumaa tööjõu peale, see on jumala selge, siin ei maksa vaielda.

Edasi, kui võtame see 72 miljonit senti, mis läheb 6 mootorvaguni juurdemuretmiseks, siis see on juba ligi 50%. Aga need kalkulatsioonid, mis siin eelnõus on esitatud, need on tehtud motoriseerimise juures praeguste raudteetariifide alusel. Aga meie teame, et praegused tariifid on raudteele puudujääki andnud, ja kui tuleb võistelda teiste mootorsõidukitega, siis tuleb tariife tingimata alandada, ja kas need praegused kalkulatsioonid jäävad siis õigeks? (V a h e l h ü ü e.) Meie ei saa nii viisi pimesilmi edasi minna. Ja ma ütlen, kui harilik kodanik, inimene, vekslit välja andes peab kalkuleerima, kas ta suudab seda välja osta, siis ka riik peab mõtlema, et, nagu siin räägiti, majanduslikud raskused võivad veel süveneda, ja kas siis riik suudab seda lepingut täita, kui ta teda sõlmib.

Meil on palju häid asju. Meil on asjatundjad välja kalkuleerinud, et põllumajanduses sõnnikuvedu autoga ennast rohkem ära tasub kui hobusega, aga kas meie saame need head asjad kätte? (V a h e l h ü ü e.) Aga on asjatundjad, kes ütlevad, et rohkem tasub. Aga meie teame, et need põllumehed, kes nende asjatundjate asjatundlikkuse peale omad asjad on rajanud, on pankrotti läinud. Nii et see asjatundjate arvamine ei ole mitte alati õige, ja

praktiline elu peab näitama, mis õige on. (V a h e l h ü ü e.) Praktiline elu, härra Riigivanem, näitab, et kui sul raha pole, ära võlga osta, need võlad viivad pankrotti nii talud, kui ka riigi. Ja seda ma ütlen, et meie riigivõlad on juba nii suured, et kodanikud ei jõua neid enam ära tasuda.

Ja meie teame, millega siin tegemist on. Kui härra Oinas, kui poliitiline tegelane, vaikib, siis tema abi, härra Jürgenson, ütles rahaasjanduse komisjonis, ja mul on see üles märgitud, et meie peame suurema efektiga raudteed motoriseerima. Vaadake, sarnasel raskel ajal, kus meie riik ja põllumajandus sipleb raskustes, pole aeg sarnaste efektide tegemiseks.

A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Kahtlemata ei saa käesoleva seaduse puhul ühes küsimuses lahkuminekuid olla, mida härra Teedeminister puudutas ja nimelt selles, kas motoriseerimine tasub ennast või mitte. (V a h e l h ü ü e.) Selle üle vaidlemine, nagu härra Teedeminister seda tegi, on lahtistesse ustesse sisse-murdmine. Küsimus seisab sootu teisel ja nimelt selles, kas meie suudame praegusel raskel ajal neid lepinguid sõlmida või mitte. Meie võtame selle seadusega enda peale lõpmata suured rahalised kohustused, ja see seadus paneb meie peale ühtlasi ka väliskohustusi, kuna suur osa rahast välismaale läheks. Meie teame Eesti Panga seisukorda, seal ei ole veel midagi katki, aga meie ei tea, mis tuleval aastal tuleb, meie ei tea veel, missuguselt eelarve välja kujuneb. Kui eelarve ei ole veel selgunud, mispärast peame siis enesele praegusel ajal niisuguseid raskeid kohustusi ja niisugust koormat peale panema. Meie peame ettevaatlikud olema niisuguste krediitide seadustega, mis pikkade aastate peale meie eelarvet broneerivad. (V a h e l h ü ü e.) Kõike oleme meie sunnitud muutma. (V a h e l h ü ü e.) Härra Strandman ütles täie õigusega, et kui viimasel korral meie eelarve küsimus Rahvasteliidu finantskomitees kaalumisel oli, siis öeldi, et kõige suurem meie rahanduse viga seisab selles, et meie eelarvet liiga broneerime. (V a h e l h ü ü e.) Praegu tahame seda teed jälle jätkata.

Kuigi tunneme, et see kava hea asi võib olla, peame aga siiski tõsiselt järele mõtlema, enne kui neid kohustusi enda peale võtame. Meie rühmal saab raske olema sellepärast selle seaduseelnõu poolt hääletada.

M. Laarman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Raudtee tarbeks krediidi-määramise seadus oli pikemat aega arutamisel rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus, millest osavõtjate arv võrdlemisi rohke oli asja arutamise juures. Põhimõttelikult peaaegu ükski koosolijatest ei vaieldnud vastu, et valitsus hakkab raudteele muretsema uusi kohaseid liikumise abinõusid, ja (V a h e l h ü ü d e d) et see tarvilik on. Siinjuures pean tähendama, et selle seaduse seletuskiri võrdlemisi üksikasjalik ja ülevaatlik on. Kahtlemata oli siin andmeid rohkem ja üksikasjalikumalt toodud, kui vahest mõnes teises seaduseelnõus. Sellepärast, ja arvesse võttes ka valitsuse esindaja seletusi, võib öelda, et selle seaduse arutamise juures koosolijail õige selge pilt oli sellest, missugune kavatus on valitsusel raudtee motoriseerimisel. Minu arusaamise järgi võib kava vastu võtta kas tervelt või kui teda muudetakse, siis peaks sellejuures mõni teine kava olema, mis on parem ja mille teostamine annab paremaid tulemusi. Käesoleva kava juures ei esitatud aga teisi kavu. Tõsi, siin esitati koonduse rühma poolt küll ettepanek, et nii- ja niipalju seda summat, mis kava teostamiseks vaja, kärpida, arvesse võttes meie riigi praegust rasket majanduslikku seisukorda, ja härra Kornell, kes tegi selle ettepaneku, soovitas, kui ma õieti mäletan, 4 mootorvagunit kitsarööpalisele raudteele ja 4 laiarööpalisele raudteele vähem tellida kui kavatsetud. (V a h e l h ü ü e.) Ah nii, kaks ja neli. Aga see ei ole veel kava. Võib palju ettepanekuid teha ja öelda, et siit tõmmame maha niipalju mootoreid ja sealt niipalju, aga ega see siis veel kava ei ole. Raudteevalitsusel on üksikasjalikud kavad selle kohta, mis pärast ta vajalikuks peab need uuendused sisse võtta. Sellepärast arvan, et tuleks see kava vastu võtta ja selle poolt hääletada või esitada parem kava. (V a h e l h ü ü e.) Ma tahan kõnelda, mis pärast põllumeeste rühm selle poolt hääletab. Kui oleks see kava surnuks tehtud või maha hääletatud, mille tegi härra Teedeminister, ehk näidatud, et see sündmata on... (V a h e l h ü ü e.) Aga öeldi, et raha ei ole. Kuid siis oleks pidanud ka tegema vastavad järeldused. Seda ei tehtud. Tehti ettepanek, teatav summa sellest eelarvest maha võtta. Selles peitubki viga. Öeldakse, meil on raske majanduslik ajajärk, ja ei tule midagi enam ette võtta. See on seisukoht. Kuid siit välja minnes peab ka tegema vastavad järeldused. Kava teosta-

miseks nõutavast summast osa mahatõmbamine tähendab, et teda ei saa teostada. See oleks aga raiskamine ja esitatud kava segamini paiskamine. Seda ei saa pooldada. Seepärast hääletas põllumeeste rühm sellele ettepanekule vastu. Põllumeeste rühm hääletas selle kava poolt, mis esitanud Vabariigi Valitsus, olles arvamusel, et kui on tarvis, siis tuleb ka raskel ajal uut kapitali ettevõttesse panna, arvesse võttes seda, et need uuendused aitavad kokkuhoidu teostada.

J. Fuks (fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin ümber lükkama härra Laarman'i üteluse, nagu poleks rahaasjanduse komisjonis ettepanekut tehtud, seadus tagasi lükata. Mina tegin ettepaneku komisjonis, seadus tagasi lükata, just eelviimasel koosolekul. Viimasel koosolekul aga ei pannud komisjoni esimees seda hääletamisele, kui puht eitavat, põhjendusega, et kui valitsuse ettepanek vastu võetakse, siis langeb minu ettepanek iseenesest ära. Nii oli olukord.

A. Kornell (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean õiendama järgmist. Komisjonis rkl. Fuks tegi ettepaneku, seadus tagasi lükata, kuid see ettepanek ei tulnud hääletamisele. Kui komisjoni enamus valitsuse kava vastu võttis, siis ei jäänud minul muud üle, kui teha paranduse-ettepanek krediidi vähendamiseks. Seepärast ei saa öelda, nagu poleks meie selle seaduse vastu olnud ja tuleme ainult paranduse-ettepanekutega välja. Meie oleme selle seaduse vastu, kui aga enamus selle vastu võtab, siis on mul kavatus paranduse-ettepanek teha nõutava summa vähendamiseks.

Teedeminister A. Oinas: Käesoleva seaduseelnõu kohta opositsiooni ridadelt kõnelejad jagunevad kahte liiki: ühed, asunikude rühmast — ei poolda põhimõttelikult kava. Nad kahtlevad, kas see kava üldse ratsionaalne on. Härra Fuks, kui ma ei eksi, seadis sel puhul ülesse küsimuse, kas sõnnikuvedu on autoga kasulikum või vankriga. Ma jätan selle suure probleemi lahendamise härra Fuks'i hoolde. Käesolev seadus kuidagi ei riiva seda probleemi. (V a h e l h ü ü e.) Minister võib sama ainet käsitada, kui Riigikogu liige. (V a h e l h ü ü d e d. — N a e r.)

Kui võrrelda mootorvaguneid ja auru-ronge, siis on tegelik elu näidanud, et mootorvagunid on tunduvalt kasulikumad.

Vastavad andmed on eelnõu seletuskirjas. Lühidalt kokkuvõetult: kui aururongil, mis koosseadelt vastaks mootorrongile, s. o. rongile, milles umbes 150 istekohta, on kulu laial rööpal iga rongkilomeetri kohta umbes 1 kroon, siis vastava arvu istekohadega bensiinmootorrongi kulu on umbes 53 senti, seega ligemale 50% vähem. Kitsarööpalisel aururongil, kus umbes 65 istekohta, on kulu iga rongkilomeetri kohta umbes 65 senti, kuna omnibusrongi kilomeetri kulu on ainult 35 senti. (V a h e l h ü ü e.) Need ei ole eelkalkulatsioonid, härra Kalbus, vaid need on järelkalkulatsioonid, on tulemused senisest tegevusest. Mootorrongide kasutamine on seega ligemale poole odavam aururongide kasutamisest, kuni teatava arvu reisijateni. Kuid tervel real liinidel on reisijaid vähe ja seal ei ole mingit mõtet rasket aururongi liikuma panna. (V a h e l h ü ü e.) Aga meie peame sellest, härra Strandman, loogilise järelduse tegema, et kui seisukord raske, siis tuleb iga kulukas toiming ära hoida, püüda võimalikult kasulikult teotseda. Meile aga tahate suruda peale, et meie kahjulikult peaksime teotsema, et raudteed väikese reisijatearvu juures peavad edasi vedama raskeid aururonge, mis lausa kahjulik. (V a h e l h ü ü e.) Aururongide juures on nõndanimetatud „surnud“ raskust väga palju. Kõigepealt vedur ise kaalub palju, siis vagunid, ja kui reisijaid on vähe, siis peab raudtee vedama mitukümmend korda enam surnud raskust, kui seda, mille eest tulu saab. (V a h e l h ü ü e.) Katsume võimalikult kiiresti sellest halvast olukorrast välja pääseda. Et riigikassal ei ole raha, — see ettekäane peaks ära langema, sest käesolevas eelarves ei nõuta kavatsuse teostamiseks ühtki senti, tulevase aasta eelarves on aga kava teostamiseks niipalju umbes krediiti ette nähtud, kuipalju motoriseerimine kokkuhoidu annab. Küsimus võiks veel selles olla, kas 1933./34., 1934./35. ja 1935./36. aastal mootorrongid ei anna vähem kokkuhoidu, kui need summad, mis riigikassa peaks välja maksma? Kuid võib arvata, et mootorid annavad ligikaudu niipalju kokkuhoidu, kuipalju kava teostamiseks raha tarvis läheb, välja arvatud Nõmme elektriraudtee olukorra tõstmise.

Nüüd öeldakse, et kõneallosel summa broneerivat eelarvet. „Broneerimised“ on kahte liiki: Riik võib ette näha seadustega teatavate summade väljaandmise eeltulevatel aastatel, ilma et nende summade suhtes lepinguid sõlmitaks. Riik võtab

siin oma peale ainult kohustuse iga aasta teatava summa välja anda, nagu Maanteede seaduse juures, kuid ta ei sõlmi mingit lepingut. Neid kohustusi võib riik muuta, nagu maanteede korraldamise alal. Riik on ka neid muutnud ja peab neid muutma, kui riigikassa seisukord raske. Sarnaste summade seadusega fikseerimine on sisult deklaratiivse tähtsusega, nende summade „broneerimine“ on nõrk.

Teine liik on, kus mitme eelarve-aasta peale ettenähtud summadega käivad kaasas ka lepingud. Need summad on tugevamini „broneeritud“. Kuid kas saab riigivõim üldse tegutseda ilma summade ette määramiseta eeltulevate eelarvete suhtes? Kas riigivõim saab nii tegutseda, et ta sõlmib lepingud, mis ulatavad ainult ühe aasta krediitide piirideni. Ükski riik ei saa sellaselt tegutseda, et ta ei sõlmi lepinguid, mis ulatuvad üle ühe aasta piiride. Paratamatult peavad ka riikide majapidamised sõlmima lepinguid mitme aasta piirides. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Strandman, kannatage. Selle korra näeb ette ka eelarve seadus. Näiteks kui üks ehitus ulatub mitme aasta peale, siis tuleb paigutada riigi eelarvesse selle kohta märkus, et summa, mis on eelarves antud ehituse jaoks, on ainult osaline ja et kogu tehing maksab teatava summa, millise puuduv osa võetakse riigi eelarvesse edaspidi. Sellaseid märkusi Riigi eelarve seaduse tekstis küll ei ole, kuid neid on eelarve seletuskirjas ja nad on antud välja eriseadustena, mis on ju analoogilised märkustele eelarvete juurde. Olukorrast, et lepinguid tuleb sõlmida ka üle ühe aasta piiride, ei pääse meie mööda. (V a h e l h ü ü e.) Härra Strandman, kes on oma vahelhüüetega vastu vaielnud, peaks seda väga hästi teadma, et ka eraelus ükski suurem ettevõtte ei suuda jooksvatest tuludest suuremaid ümberehitusi ette võtta. Härra Strandman peaks seda teadma, et vabrikud teevad eneste ümberkorraldamiseks obligatsioonilaene, ega kata suuremate ümberehituste kulusid jooksvatest tuludest. Nii tuleb talitada ka raudteel. Mis on siis iseenesest raudtee? See on ju suur veottevõtte, ei muud midagi. Kuidas saaksime siis tema kohta teisi mõõdupuid maksma panna, kui harilikult ettevõtete kohta? (V a h e l h ü ü e.) Mina olen olnud, tõsi, igasuguste fondidega liialdamise vastu, milliseid nii palju on. Et aga riik ei võiks teha lepinguid mitme aasta peale, selle vastu ei ole mina kunagi vaielnud.

Härra Fuks ütleb, mispärast rutata selle seaduseelnõuga? Tööpuudust suuremat ei ole, sadamatehased hakkavad jäälohkujat ehitama, teised vabrikud teehöövleid. Kuid vist on kõigile Riigikogu liikmetele, peale härra Fuksi teada, et meil on raske tööpuudus, et iga samm, mis meie suudame astuda selleks, et tööpuudust vähendada, peaks olema tervitav. Käesoleva kava teostamine aitaks ka tööpuudust vähendada. (V a h e l h ü ü e.) Ta annaks kaudis palju tööd. Kuid peasi, viivitamiseks ei ole põhjust raudtee liiklemise ratsionaliseerimise seisukohalt.

Edasi märkis härra Fuks, nagu ei oleks selge veel, kas tulevad diiselmootorid või bensiinimootorid. Mina ütlesin komisjonis, et valitsuse ettepanek on — ehitada bensiinimootorid. Meil seni töötanud bensiinimootorid on ennast ära tasunud, bensiini on meil omal olemas, seepärast teeb valitsus ettepaneku, ehitada diiselmootorid. Võib-olla osutuvad edaspidi diiselmootorid paremateks, kuid kahjuks ei ole meil diiselmootori õli, meie õli on selles mõttes alles läbi proovimata. Meie ei saa ära ootama jääda, kuni tehnika oma viimase sõna on öelnud diiselmootorite kohta.

Siis märkis härra Fuks veel seda, et tahetakse mingit „effekti“ kätte saada. Nimelt olevat minu abi komisjonis rääkinud, et kasulikkuse efekt on mootorite juures suurem, kui aururongide juures. See on tehniline tärmin, ja seda ei maksa mingi tulevargi või teatrieffektiga ära segada. Kuid mina arvan, et peale härra Fuksi mitte ükski teine Riigikogu liige seda mõistet ei ole ka ära seganud teatrieffektiga.

Vaheaeg kl. 12.35 min. — kl. 12.51 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

J. Teemant (korra kohta): Lugupeetud rahvasaadikud! Praegune ajajärk on sarnane, et keskmine inimene ei või ette näha, mis homme ehk ülehommene sünnib. Üks on aga selge, kui meie selle seaduseelnõu täna vastu võtame, siis võtame sellega enese peale teatud kohustused. Kui suured need võrdlemisi meie maksuvõimega olema saavad, selle üle võib ju vaielda, kuid kohustusi välisvaluutas tuleb meil siis juurde, ja need kohustused on isegi nelja

aasta peale ette nähtud. Meie peame selleks siis summasid leidma; et neid leida, ei ole aga igakord kerge, vähemalt praegu ei ole see nii kerge. On palju häid asju maailmas olemas. Tehniliselt oleks väga hea ja tõesti kõige parem, kui meil sisse seataks elektriraudtee, mis on puhtam ja igapidi mugavam. Kuid meie seda praegu ei tee, ja kui meie seda ei tee, siis on sellel oma alus ja see on puht majandusline, meie lihtsalt ei jõua seda. Meie mõistaksime väga hästi elada, aga midagi ei ole teha, tuleb võrdlemisi võib-olla halvemates oludes olla kui mujal kultuurilmas elatakse; meie ei jõua nii elada, nagu Öhtu-Euroopas.

Kui ma siin sõna võtan, siis teen ma seda isiklikult ja arvan, et kõigepealt tuleb näha, kuidas on lugu tuleva aasta eelarvega. Kui mööduvad paar kuud, siis oleme juba targemad; selleks ajaks selgub juba tulevase aasta eelarve seisukord. Sellepärast tahan ma, et seda seaduseelnõu praegu vastu ei võetaks, ma sooviksin selle arutamise katkestamist ja teen ka sellekohase ettepaneku.

Ma olen täis lugupidamist härra Teedeministri vastu, mitte ainult kui ministri, vaid ka kui inimese vastu, ja usun, et härra Teedeminister saab sellest minu seisukohast aru ja ei leia selles ettepanekus mingit umbusaldust tema kui teatava võimkonna juhi vastu. Praeguses küsimuses on tegemist puht majanduslike raskustega; nende põhjuste ja kõrvaldamise suhtes võivad kergesti vaated lahku minna. Sellepärast julgen ma teha ettepaneku, katkestada selle seaduseelnõu arutamine.

Teedeminister A. Oinas: Mulle on valitsuse poolt ülesandeks tehtud kaitsta seaduseelnõu. Valitsus on eelnõu tarvilikuks tunnustanud sel põhjusel, et valitsusel oleks võimalik peatselt astuda tehas-tega läbirääkimistesse. Mul on täna kokkusaamine ühe välismaa ettevõtte direktoriga, kes märkis, et tema ei saa enne teha mingit kindlat ettepanekut, kui ta ei tea, kas Riigikogu kinnitab valitsuse kavatsuse. Kalkulatsioonid on ju seotud teatavate kuludega. (V a h e l h ü ü e.) Teie, härra Strandman, ütlete, et põhimõttelikult pooldate kavatsust, ma usun, et suur enamus Riigikogus põhimõttelikult seda kava pooldab, kuid ainult kardab, kas ei teki rahalisi raskusi. Kuid nagu mina seletasin, ei ole karta ülepääsemata raskusi.

Härra Teemant märkis, et meil oleks võib-olla kõige kasulik raudteed elektri-

fitseerida. Minu arvates härra Teemant eksib raskesti, meil oleks lausa kahjulik raudteed elektrifitseerida. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei või mitte ainult puhtuse ja mugavuse seisukohast asja käsitada, vaid meie peame liiklemise korraldamist majanduslikult kalkuleerima. Sellelt seisukohalt on meil liiklemine peale Tallinna ja Nõmme vahelise tee niivõrt väike, et elektrifitseerimine end ära ei tasu. (V a h e l h ü ü e.)

Mootorite küsimus on aga tegelikult läbi katsetatud. Viivitamine küsimuse otsustamisega on ilmaaegne. Riik saaks sellega ainult kahju.

O. K a s k: Ma olen küll järjekorras kõnelejana üles märgitud, aga et korra kohta on ettepanek tehtud, siis võtan kohe sõna. Arvan, et mitte opositsiooni või koalitsiooni seisukohalt ei ole praegu tähtis rääkida, kuid küsimus siiski on niivõrt tähtis ja soovitav, kui rkl. Teemandi ettepaneku vastu võtame. Arutamise katkestamine üheks kuni kaheks kuuks ei ole pikk aeg, ja selleks ajaks seigub ka eelarve. Kui minister ütles, et rahaasjanduse komisjonis on põhjalikult asja kaalutud, siis peab küll ütleva, et viimasel momendil komisjonis „põhjalik kaalumine“ on pealiskaudne. Ja see on täiesti arusaadav, kus kõik rahvasaadikud on väsinud ja tüdinud. . . (V a h e l h ü ü e.) Meie oleme väga värsked veel, aga meie näeme, kuidas komisjonis tegutetakse, ei ole õiget töötahet.

Minister ütles, et see laen kaetakse Teedeministeriumi raudteevalitsuse erakorraliste kulude eelarvetest neljal aastal järgmiselt: järgmise aasta eelarve järgi Kr. 135.000.— sellele järgneva aasta eelarves — Kr. 365.000.—, 1934./35. a. eelarves Kr. 500.000.— ja 1935./36. a. — Kr. 530.000. Nii et ikka suuremad summad järgmiste aastate peale. See paneb tingimata mõtlema ja nõuab üksikasjalikku kaalumist, kas on õiged sarnased kalkultatsioonid.

Edasi tahan öelda, et põhimõttelikult ei vaidle keegi selle vastu, aga minister ise ütleb, et kolme aasta pärast ei ole mootorid enam mitte nii kasulikud. Ma olen lugenud, et Prantsusemaal raudteedel ei peeta mootorite süsteemi enam õigeks ja minnakse uuesti tagasi rohkem vedurite peale. Mulle rääkis Krulli direktor, et üldse nende tellimiste pealt läheb välismaale 75%. Veduri ehitamine läheb maksma 55.000, mootori ehitamine läheb maksma 100.000 krooni, ja see läheb suurelt osalt välismaale. Ja need kitsarööpa-

lise raudtee uued vedurid, mis telliti, on väga head, paremad kui eelmised. Aga nende töö pandi seisma.

Teisest küljest härra minister oli ju Mõisakülas ning juhtis tähelepanu sellele, et enam uusi raudteid ehitada ei saa. Siin on 50 miljonit mootorite peale ette nähtud, aga praegu on olukord sarnane, et juba üle 100 miljoni on välja antud lätlastele Valga—Mõisaküla raudtee kasutamise eest. Ja nüüd on arvata, et kui Valga—Ruhja liin tehakse laiarööpaliseks, siis meil ei ole enam üldse ühendust Valga—Pärnu vahel.

Kui nii on, et üle 100 miljoni oleme juba välja andnud, ja siiski dikteerib elu ette, et mõned ühendavad raudteed on tarvis ehitada, siis ma arvan küll, et peaks tingimata enne põhjalikult kaaluma, kas tänane mootorite tellimise ettepanek on õige. Midagi ei ole katki, kui see eelarve korras tehakse. Nii et ma toetan väga härra Teemandi ettepanekut, katkestada selle seaduseelnõu arutamine kuuks ajaks.

Teedeminister A. O i n a s (fakt. märk.): Lugupeetud rkl. Kask eksib, kui ta arvab, et Prantsusemaal on motoriseerimine kõrvale jäetud. Lugu on teine. Autokummide vabrikant Michelin leidis üles kummirehvid raudteevagunite seniste terasrehvide asemel. Nendega pandi raudteel liikuma omnibused. Kuid need rehvid ei täitnud esialgu oma ülesannet, selles mõttes nurjus Prantsusemaal raudtee omnibuste tarvitusele võtmine. (V a h e l h ü ü e.) Kasutan juhust märkida, et pehmete rööbaste asi osutus lõpuks üheks suureks seebimuliks. Ei ole raudtee asjatundjad seni midagi kriminaalset leidnud. Kogu see pehmete rööbaste asi oli enam üheks suureks valimiseelseks lumepalliks. Aga ma ei taha seda küsimust siin pikemalt puudutada. (V a h e l h ü ü e.)

Tahtsin märkida härra Kasele veel seda, et kitsarööpalise omnibused, või teiste sõnadega mootorid — omnibuseks nimetatakse neid seepärast, et neid ühest otsast juhitakse, on odavamad kui vedurid. (V a h e l h ü ü e.) Vedur maksab 55.000 krooni, kuna omnibus 50.000 krooni. Vedurite ehitamisel tuli umbes sama palju materjali välismaalt tuua, kui tuleks mootorite juures.

J. M a s i n g (häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Raudteede motoriseerimine on kahtlemata üks samm meie rahvamajanduse ratsionaliseerimiseks. Ilm-

tingimata annab see teatavat kokkuhoidu raudteede ekspluaterimisel, kuid ühtlasi koormab meid suurte väliskohustustega. Mul ei ole selge küsimus, kas raudteede motoriseerimine annab meile ka vastavat kokkuhoidu välisvaluuta küsimuses. Nii kaua, kui sellele küsimusele vastust ei ole saanud, ei saa seisukohta võtta rkl. Teemandi ettepaneku suhtes. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla annab see vastavat kokkuhoidu välisvaluuta suhtes. (V a h e l h ü ü e.) Tahan, et see küsimus saaks selgitatud. Kui annab kokkuhoidu välisvaluuta kuludes, siis tuleb toetada seda. Aga härra Teemandi ettepanek ei selgita seda.

J. Teemandi ettepanek lükatakse tagasi 39 häälega 16 hääle pooltolemisel.

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed. Põllumeeste, asunikude ja väike- maapidajate koonduse Riigikogu rühm, kui tema oma esindaja kaudu vastu on vaielnud komisjonis ja ka täna siin, siis ei ole meie põhimõttelikult ühtki ratsionaliseerimis-ettepanekut eitanud, ja kui niisugused ratsionaliseerimis-ettepanekud meie raudteede kohta tulevad riigi eelarve korras, siis on täiesti loomulik, et summasid peab leidma ja leitakse ka. Valitsus ei suuda asja nii korraldada, et meie oma tootmisvahendid suudaksime alal hoida. Meie näeme, et põllumajanduse seisukord on säärane, et väga tähtsad elundid, tootmiselundid, mis välisvaluutat peavad andma, hävinevad. Ka eksporttööstuses on tõesti viimasel ajal niisugused raskused, et valitsus vist tõsiselt nende küsimuste üle mõtlema peab. Öeldakse, et rühm, kes kõneleb täna siin summade broneerimise vastu, kõneleb ratsionaliseerimise vastu! Siis nüüd kõnelda sellest, et on rühmi, kes tulevad täna kõnelema ratsionaliseerimise kava vastu, ja et nad põhimõtteliselt eitavad seda, — vaadake, järeldused võib ju teha, kuid need on ekslikud. Mina arvan, et riigi majapidamises ja eramajapidamises oleme niikaugel, et ei või öelda, et igakord need ratsionaliseerimised õigel ajal ette võetakse. Ei saa need ettevõtted, kes eramajapidamises peaksid oma ettevõtteid ratsionaliseerima, seda teha. Ei saa meie põllumajandus seda teha sel ajal, kus ta ei suuda oma tootmisvahendeid alal hoida. Meie teame, et meiereides ja mujal on palju vigu, — härra Johanson kõneles, et separaatorite juures on puudusi — aga meie ei saa praegu midagi ette võtta. Meil ei

ole niipalju raha, et saame teatavat ratsionaliseerimist läbi viia. Need on riigi- ja rahvamajanduse seisukohalt küsimused, mis praegusel korral iseäranis teravad. Meie oleme praegu seisukorras, kus iga väljavõetud, iga väljaantud kroon Eesti riigile võib saatuslikuks saada. (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates on päris õige, et neid küsimusi tuleb tõsiselt kaaluda. Ja kui sugugi võimalust ei anta ülevaadet üldisest majanduslikust seisukorrast saada, — meie riigimajapidamisest oleks võimalik õiget pilti saada ainult eelarvega — siis võime niisuguste suurte kavatsuste kohta ainult eitavaise seisukohale asuda. See on meie rahva- ja riigimajapidamise seisukohast ainuke õige tee käesoleval korral.

J. Voiman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuigi siin härra Penno tähendas, et koonduse rühm ei ole põhimõttelikult raudtee motoriseerimise vastu, siiski teised tema rühmakaaslased, härrad Fuks ja Kornell, püüdsid näidata, et ei saa mitte seda pooldada. Härra Fuks eriti rõhutas praegust rasket majanduslikku seisukorda, seda, et riigikassa on raskes seisukorras, ja et raudtee tulud vähenevad, seepärast ei tohiks uusi väljaminekuid teha. See on küll pealiskaudselt vaadates väga õige seisukoht, aga kui meie selle seadusega kulused tuntavalt kokku hoiame, siis ma ütlen, et peab seda seaduseelnõu pooldama. Uusi kulused tuleb välja anda, sest 5 aasta jooksul on need kulud tagasi saadud. Ma näitan seda teile arvudega ära. (V a h e l h ü ü e.) Härra Teemant, ma soovitan siiski mind ära kuulata, ja siis võite vastavad järeldused teha. Laitarööpalisel auru- rongi üks kilomeeter teeb kulused 1 kroon, bensiinimootor — 53 senti, kitsarööpalisel on need arvud 65 ja 35 senti. Kui meie nüüd võtame aastase kokkuhoiu... (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, ega see ei tähenda, kas meie sõiduhinda alandame või mitte, kulud jäävad ikka samaks, mis nad on. Kui meie piletihinna alandame, siis tulud vähenevad. See on iseküsimus ja see ei puutu siia. Kulud jäävad ikka samaks, vaatamata sellele, missugune piletihind on. Meie võime piletid hoopis ära kaotada; aga ega seepärast kulud tegemata ei jää, kui rong liigub.

Kui nüüd küsida, kuipalju siis aastas kokkuhoidu on vastavalt neile kalkulasioonidele, mida võite lugeda statistilisest materjalist, mis raudteede kohta välja antud, siis, kui nüüd vastavalt nendele kalkulasioonidele välja arvestada, kuipalju tulu-

sid motoriseerimine annab, see tähendab, palju kulusid meie kokku hoiaime, siis näeme, et umbes 30 miljonit senti on aastast võimalik kulusid kokku hoida. Ja, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui ühe kava läbi viimisel kulusid 30 miljoni sendi eest kokku hoitakse, siis, mina ütlen, see inimene ei mõtle majanduslikult, kes sarnase kava vastu on. Viie aasta jooksul on kulusid juba niipalju kokku hoitud, et terve see kava on teostatud. (V a h e l h ü ü d e d.) Mootorite amortisatsioon on võetud 10 aasta peale, aga need käivad kauem, kui nendega korralikult ümber käia. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei tea, härra Fuks, kas meie oleme nendega kraavis käinud. (V a h e l h ü ü e.) Kraaviskäimised olid tol ajal, kui Pärnu kitsarööpeline raudtee avati, ja härra Teemandil on selles omad kogemused. (V a h e l h ü ü e.) Need ei lähe kunagi kraavi. (V a h e l h ü ü e.) Seal on teil, härra Teemant, õigus. Tartu-Petseri raudtee ehitamise kava puhul, see oli 1928. aastal Riigikogus arutamisel, juhtisin ma tähelepanu nii komisjonis kui ka Riigikogus sellele, et Tartu-Petseri raudtee ei tasu ennast. Kuid raudteed ehitati siiski. (V a h e l h ü ü d e d.) Puhtmajanduslikult oli selgesti ette näha, et need raudteed ei tasu ennast. Kui Riigikogu seda teadlikult tegi ja raudtee ehitamiseks krediiti lubas, siis, härra Fuks, Teil on õigus, seal oli teistsugune kalkulasioon. (V a h e l h ü ü d e d.) Ükski valitsuse liige ei öelnud seda, kui krediidinõudmine Riigikogus oli. Mul on väga hästi meeles, kuidas lugu oli, ja kui teie ei usu, siis teie võite stenogrammist järele vaadata.

Kui olukord niisugune on, et motoriseerimise kavaga hoiaime iga aasta kokku 30 miljonit, siis viie aastaga on meil juba 150 miljonit. Sellepärast arvan mina, et keegi ei saa selle seaduse vastu vaielda.

K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei taha kõnelda raudtee motoriseerimise vastu sellepärast, et valitsus on selle oma tööprogrammi võtnud, siis tuleb kava vastu võtta, kuid siin ollakse suured optimistid. Näiteks rkl. Voiman ütleb, et miljonid muudkui tulevad, et 30 miljonit saame siit ja sealt. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei taha pikalt aega viita, aga mõne sõnaga pean siiski tähendama, et kui küsimus oli rahaasjanduse komisjonis, siis küsisin ma, kuidas eelmine motoriseerimine on välja tulnud, ja ma mäletan, et kui 10 aasta peale olid kalkulasioonid tehtud, siis need mootorid on juba kahe aastaga läbi põlenud. Mootorid on raudteel alles katse-

asi, ja sellepärast jätame suure kasu sinna, kus ta on, ja ütleme, see on alles katseasi. Kui valitsus leiab raha selleks, siis lubame raha, aga ärge nii suurte tuludega arvestage, et meie peaksime selle eelnõu sellepärast vastu võtma, et tulud on käega katsutavad. (V a h e l h ü ü e.) Sellega olen ma, härra Strandman, väga nõus, kui niisugune lisa sisse võetakse, siis meil jääks nii mõnigi asi ära tulevikus.

Paari sõnaga tahan veel öelda raudtee praeguse politika suhtes. Raudtee on kinni külmanud praeguste tariifide külge, ja raudteevalitsus ei saa sellest kuidagiviisi aru, et elu on majandusekriisi tõttu tagasi tõmbunud ja sellepärast tuleks raudtee tariifsid alandada. Näiteks tuleb Lõuna-Eestist Tallinna ühe eluslooma vedu raudteel 10 krooni maksma, aga Tallinnas saame looma eest ainult 30 krooni, nii oleme looma hinnast $\frac{1}{3}$ raudteeveoks maksnud. Kui edasi läheme, siis peame viimati loomale kõrva maksma, kui Tallinna toome. Sellega peaks raudteevalitsus arvestama ja ei tohiks raudtee veotariife nii kõrgel hoida, mis raudtee tulukusele halvavalt mõjub. Raudtee on riigi ettevõtte, ja siin peab sama olukorraga arvestama, mis üldine majanduslik olukord nõuab. Öeldakse, et raudteel sõitjate arv väheneb, raudtee ei tasu ennast enam ära, siis — mispärast? Sellepärast, et tariifid on kõrged. Tehke tariifid odavamaks, siis tõuseb raudteel sõitjate arv. Kui raudteekulud on suured, ei tule välja, siis tuleb kulusid kokku hoida, ega siin ka mootorid ei aita, sest lõpuks on ka need sunnitud seisma jääma.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajaga I ja II lugemise vahel.

Koosolekut asub juhatama teine abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

4. Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. L a a r m a n: Käesolev seaduseelnõu on tingitud riigi raskest majanduslikust seisukorrast. Valitsus on sunnitud otsima abinõusid ja allikaid, millest katta järjest kokkuivavaid tuluallikaid riigil. Üheks niisuguseks tuluallikaks on Vabariigi Valitsus

võtnud aktsiisimaksu kõrgendamise tubakasaaduste pealt. Sellega loodab ta tulu saada nende kalkulatsioonide järgi, mis on maksudevalitsusel olemas, umbes üle 2 miljoni krooni. Tubakasaadused oma hinnas tõusevad selle järele, tõusevad ka seilepä-rast, et hiljuti tõsteti tubakasaaduste tolle.

Kui vaadata üksikasjaliselt käesolevat seaduseelnõu, siis paistab, et siin on tõus enam-vähem ühetasases proportsioonis, nii madalama, odavama liigi tubakasaaduste pealt, kui ka kõrgema liigi pealt. Endises seaduses oli määratud kindel protsent, mis aktsiisimaksuks võeti tubakasaaduste pealt, nimelt oli tubakalt 30%, siis sigarilt ja paberossidelt 40%. Praegu on sellest süs-teemist lahu mindud ja on võetud teine alus aktsiisimaksu määramisel. Nimelt on võetud kindel aktsiisimäär, mis võetakse näiteks 1 klgr. tubakalt ja 1000 tükilt sigarilt j. n. e. Sellega loodetakse selget pilti saada, millisel määral üks või teine tubakasaadus tuleb maksustada. Maksudevalitsuse poolt on kokku seatud sellekohane tabel, mille järele selgub, millisel määral üks või teine tubakasaadus praegusel korral maksustatud on. Selle järele selgub, et uue tariifi järele on kõige madalamalt maksustatud 3-da sordi tubakas, — 28,75% — aga kui sinna juurde võtta tubaka toll, siis on see sama kõrgelt maksustatud, kui kallingi tubakas — üle 60% tubaka hinnast. Üldse on kõik tubakasaadused üle 50% müügihinnast maksustatud. Rahaasjanduse komisjonis, kus käesolev seaduseelnõu arutamisel oli, sellele vastu ei vaieldud ja võeti üksmeelselt vastu. Võeti vastu ka Vabariigi Valitsuse paranduse-ettepanekud, mis aktsiisimäärade kohta tehtud, kuna seal tollikõrgendust ei olnud arvesse võetud. Paranduse-ettepanekutes on see aga arvesse võetud. Rahaasjanduse komisjon võttis need vastu ja sarnasel kujul on nad esitatud Riigikogule. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

5. Tubakamaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann: Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seadus tingib, et ka tubakamaksu seaduses muudatusi ette võetaks. Tubakamaksu seadus on vananenud, kuna

ta 1920. a. on vastu võetud. Vabariigi Valitsus on seaduses need paragrahvid ja osad, mis kokku ei käi, välja võtnud ja nende kohta paranduse-ettepanekud esitanud rahaasjanduse komisjonile. Rahaasjanduse komisjon võttis need ilma muutmata vastu.

Teine osa seadusest käsitab süütegusid, mis aktsiisimaksu seaduse vastu käivad, ja kuna rahaasjanduse komisjon ei tahtnud ise-seisvalt seda läbi vaadata, siis palus ta üldkomisjoni, et üldkomisjon selle osa seadusest läbi vaataks. Seda tegi üldkomisjon, vaatas teise osa sellest seadusest läbi ja tegi seal teatavad parandused. Need parandused võeti rahaasjanduse komisjonis ühelmeel vastu, ja nende muudatustega, mis üldkomisjonis tehti, on seadus esitatud Riigikogule. Ma teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta I lugemisel.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Sekretäri kohale asub sekretär A. Schulbach.

6. Administratiiv-sissenõudmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klesment.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel ei kantud ette paragrahvide teksti ja arutati seaduseelnõu peatükkide viisi; ka III lugemisel jätan ära teksti ettekandmise ning seaduseelnõu tuleb hääletamisele peatükkide viisi.

Seaduseelnõu võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega peatükkide viisi ja terve sisu korraga.

Aruandja J. Klesment: Kuna seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni andmata vastu võtta.

Ettepanek võetakse vastu.

7. Välismaksuvahendite liikumise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursõõt.

Juhataja: Selle seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmine jääb ära.

Seaduseelnõu võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

Aruandja O. Suursööt: Kuna see seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, siis teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Ettepanek võetakse vastu.

8. Palkade vähendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Tonkman.

Juhataja: Jätan ära II lugemisel seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise.

Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui meie vaatame valitsuse ettepanekut, siis meie näeme, et see ettepanek seletuskirjas äratoodud andmetel näitab, et selle seaduse järgi saaks riigikassa aastas umbes 3% kokkuhoidu riigi eelarves riigiteenijate palkade summast. See on praegusel raskel ajajärgul liiga väike kokkuhoid, pealegi kus valitsus komisjonis tahtis oma ettepanekut parandada ja veelgi seda kokkuhoidu vähendada sellega, et välisesinduste ja saatkondade palku tahtis viia kõrgema protsendi alt vähemale, tähendab kõrgemate palkade järkude alt nende palgajärkude alla, mille alla nad käivad pensioni mahaarvutamisel j.n.e. Sellega oleks siis see kokkuhoid, mida läbi viia tahetakse, veelgi vähenenud. Komisjon lükkas üksmeelselt tagasi selle valitsuse ettepaneku ja näitas sellega, et need välissaatkondade palgad ei ole sugugi väikesed. Ja kui välismaal praegu rahakurs on langenud, Inglismaal isegi 33%, siis on meie välissaadikute palgad veelgi tõusnud, sest Eesti krooni kurs püsib ja neile makstakse palka Eesti kroonide järgi.

Kui jälgime, et täna kirjutatakse valitsuse poolt alla kokkulepe uussakslastega, mille alusel valitsus peab uussakslastele kahe kuu pärast maksuma 25 miljonit senti, siis meie näeme, et see ettepanek, riigiteenijate palkadest kokkuhoidu saavutada, mille valitsus teinud, annab käesoleval eelarve-aastal, nagu riigiteenijate esindajad komisjonis seletasid, kokkuhoidu 27 miljo-

nit senti, — see läheks käsirahaks uussakslastele ja landesvehrlastele. Riigiteenijad on ärevil selle palkade kärpimise pärast, aga ometi teame, et riigikassa olukord on raske, ka härra Tonkman ütles eile, et edaspidi tuleb rohkem kärpida, siis arvan, et ei maksaks riigiteenijaid selles ärevas olukorras hoida ega nende pea kohal hoida seda Daamoklese mõõka, vaid ükskord ära otsustada, missugune jääb riigiteenija palk, kuni edaspidi riigi olukord paraneb või kun Riigikogu või Vabariigi Valitsus uued korraldused teeb.

Siit on ette heidetud meile, nagu oleks meie rühm riigiteenijate vaenlased, et tahame palkasid kärpida j.n.e. Meie ei ole iialgi selle vastu olnud, kui elukalliduse puhul, millega põhjendati, riigiteenijaile palka juurde anti ja kui riigi rahaline olukord seda sel ajal lubas. Nii on riigiteenija palk järk-järgult võrreldes elukallidusega tõusnud. 1925. a. on 2 miljardit 150 miljonit senti riigiteenijate palkasid, käesoleval aastal 3 miljardit 184 miljonit senti. See teeb välja 37,4% käesoleva aasta eelarvest, ilma rukki ostusumma sisse võtmata, mille kohta juba eelmisel korral tähendasin, et rukki ostusumma on üks läbikäiv summa, seepärast ei ole seda arvestanud. Kui meie ettepanek rahaasjanduse komisjonis oli 20% palgasummat riigi eelarve summa piirides vähendada, siis oleks jäänud riigiteenijate palkadeks umbes 30% riigi eelarves väljaminekuid, see oleks 2 miljardit 400 miljonit senti. Ja kui sinna juurde arvata veel muud tasud, mis välja teevad 650—700 miljonit senti, siis riigiteenijate palgad ja tasud kokku kujuneksid välja veelgi 3 miljardile sendile või moodustaksid 37% kogu riigi eelarvest. Meie väikese riigi ja teiste kodanikukihtide seisukohalt jääks riigiteenijate palgasumma veel küllaldaselt suureks koormaks riigikassale. Samal ajal, kus riigiteenijate palgad on tõusnud, on elukallidus langenud võrreldes 1925. aastaga 107 punkti pealt 92 punkti peale, see on 15 punkti võrra. (V a h e l h ü ü e.) Majanduseminister komisjonis ütles seda. Viimaseid statistika keskbüroo andmeid ei ole veel ilmunud. See on 10-aastases kokkuvõttes „Eesti 1920—1930“, seal on need punktid ära märgitud, mina ei hakka täna, härra Adamson, neid uuesti lugema. Ütlesin ainult sellepärast, et oma ettepanekut põhjendada. Samal ajal näeme, tõesti meie põllumajandus on raskustes, ja üle 50% on põllumajandusesaaduste hinnad langenud. Sellepärast oleme õigustatud nõudma riigiteenijate palkades riigikassale suuremat kok-

kuhoidu. Nendel motiividel tegin põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühma nimel rahaasjanduse komisjonis ettepanekuid, ja need ettepanekud olid järgmised:

„§ 1. Riigiteenijate rahapalka, mis tautakse riigikassast vastavate seaduste, eriti riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse (R.T. 27 — 1927), Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse (R.T. 38 — 1927), Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse (R.T. 39 — 1927), Avalikude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse (R.T. 22 — 1928), põllumajanduslike koolide õppejõudude tasude seaduse (R.T. 31 — 1928), koolinõunikude tasude seaduse (R.T. 46 — 1928), ühes täienduste ja muudatustega ning vastavate määruste alusel, samuti ka kaitsevälaste, kaitseliidu ja piirivalve teenistuses olevate ohvitseride ja kaitseväe ametnikkude kui ka kõigi ametnikkude ja teenijate rahapalka, kelle palganormide määramine kuulub Vabariigi Valitsusele või muule riigiasutisele, -ettevõttele või -eriotstarbelisele kapitalile — vähendatakse alates 1. jaan. 1932. a. eelarvetes 20% võrra.“ Selles § 1 on minu poolt üles loetud seadused, mille järgi praegu palku makstakse. Ühe osa Riigikogu liikmete poolt avaldati arvamist, et valitsus oleks pidanud käesolevas seaduses ära märkima need seadused, mille järgi riigiteenijatele palku makstakse ja mille järgi vähendamisi ette võetakse, et pärast ei tuleks arusaamatusi. Siis teatati, et valitsus on jätnud seadused ära märkimata sellepärast, et valitsus ei taha seadusi muuta, vaid ajutise palga vähendamise seadusega jääksid teised palgaseadused ikkagi maksma. Ka mina ei ole oma ettepanekutes öelnud, — ma jätsin Riigi Teataja numbrid ette kandmata, need on klambrites tähendatud — et minu ettepanekud tahaksid neid seadusi muuta. Seda ei ole ma tahtnud kätte saada, vaid tahtsin ainult ära märkida, missuguste seaduste alla kuuluvaid ametnikke käesolev palgavähendamine puudutab. Minul ettepanekus on võetud „eelarvetes“ sellepärast, et siin ei ole tegemist mitte üksi riigi eelarvega, vaid ka teiste riigi ettevõtete ja asutuste ja eriotstarbeliste kapitalidega töötavate asutuste eelarvetega. Ka seal peab vastav palgaprotsent, see tähendab 20% aasta eelarvest kokku hoitama. Kui võtame käesoleva aasta, see tähendab eelarve-aastast on järele jäänud 3 kuud, siis oleks eelarveline kokkuhoid palgasummast käesole-

val aastal 5%. Riigi eelarves teeks see kokkuhoid välja 1931./32. eelarve-aasta 3 kuu jooksul 150 miljonit senti, ja teiste asutuste eelarvetes, mis selle ettepaneku alla käivad, 15 miljonit senti. Seega oleks käesoleval aastal riigikassal sellest kokkuhoidu 165 miljonit senti. See kataks osagi puudujääki, mis riigi majapidamises ja riigikassas. Aga kui võtame, missuguse kokkuhoiu annaks minu ettepanek järgmisel, s. o. 1932./33. eelarve-aastal, siis praeguste palkade 20% kärpimise juures annaks see — ma võtan kaunis tagasihoidlikult — 560 miljonit senti ja teised riigiasutised ja -ettevõtted annaksid 60 miljonit senti, see oleks kokku 620 miljonit senti kokkuhoidu, võrreldes käesoleva aasta eelarvetega. See kokkuhoid annab Vabariigi Valitsusele võimaluse teiste kodanikkude maksusid vähendada, aga mitte kodanikkudele maksusid juurde panna, nagu praegu näeme, et tõstetakse aktsiisi ja tollisid, et aga riigikassale tulu leida, ja millega valitsus veeretab veel suuremat kaudset maksukoormat teistele kodanikkudele peale.

Minu ettepanekus § 2 ütleb: „Eelmises (§ 1.) tähendatud kokkuhoiu saavutamiseks on Vabariigi Valitsusel õigus kuupalkade normide suuruse äramääramiseks maksuma panna määrusi ja uusi palga norme.“ See paragrahv annaks Vabariigi Valitsusele täielikud õigused, täielikult vabad käed tegutseda nii, kuidas Vabariigi Valitsus heaks arvab, et aga saavutada seda kokkuhoidu, mis on § 1 märgitud.

Meie teame, et valitsus on seitsme ministeeriumi seaduse alusel saanud õiguse koosseisusid koondada ja ära määrata. Kas valitsus tarvitab peale 1. aprilli seda teed, ehk vähendab ta ametnike palkasid, ja jaotab nad seal ka elatismiinimumi järgi ära, nagu see praeguses seaduses on jaotatud, kas ta kokkuhoidu saavutab ühes ministeeriumis rohkem ehk teises vähem, see on valitsuse teha. Peamotiiv on see, et saaks aga kokku hoida tuleva-aastases riigi eelarves tänavuaastase eelarvega võrreldes 20%. Komisjonis juhtis komisjoni esimees härra Soots tähelepanu sellele, et siit sellest seadusest oleks võinud valitsus välja jätta kaitseväe, kaitseliidu ja piirivalve teenistuses olevate ohvitseride ja kaitsevälaste palkade äramääramise, et see kuulub niikuinii valitsuse võimupiiridesse. Komisjonis võeti mingi parandus selle kohta vastu, ja ka minu ettepanek ei kitsendaks sugugi valitsuse õigusi. Meie oleme kuulnud, et Poolas teiste riigiametnikkude palkasid on vähendatud, samal ajal on aga

kaitseväelaste palkasid tõstetud. See on muidugi Poola riigile paremini teada, miks sarnaselt on talitatud, võib-olla, et Poola ohvitseride palgad on väikesemad olnud, kui ametnikkude palgad. Minu ettepanek ei ole, et valitsus peab ühtlaselt igalpool kärpima. Kas ta kõigile vähendab või vähendab vähemapalgalistele vähem, see on kõik valitsuse teha. Kas ta tõmbab välis-saatkondi kokku ja sellega saab kokkuhoi-du, kas ta kaotab mitmekohapidamise, see on ka valitsuse teha. On juhtumisi, kus mõlemad perekonnaliikmed on teenistuses, ja ehk võtab seal valitsus mingid sammud ette, kui üks perekonnaliikmetest juba elatismiinimumi välja teenib, ja võib-olla annab ta teenistust sellega neile intelligent tööjõududele, kel pole tööd, töövõimalusi. See jääb kõik valitsuse otsustada.

Komisjonis juhiti tähelepanu sellele, et kui Tallinnas riigiteenijad näiteks on esimese raiooni alla viidud ja kelle palka tuleb vähendada 2% võrra ja võib-olla maal 5 kuni 10%, siis maal kooliõpetajate palgad jäävad tegelikult siiski paremaks, kui linnas samaastmelistel riigiteenijail. (V a h e l h ü ü d e d.) Need võimalused on minu ettepaneku järgi olemas, ja valitsus võib neid kasutada.

Mis puutub vabapalgalistesse, siis ka seal on valitsusel võimalus teha, mida ta tahab.

Kui arutasime raudtee eelarvet ja oli jutt insener Ipsberg'i palgast, siis räägiti tema 100.000-sendilisest kuupalgast ja et raudteevalitsuse direktor saab 35.000 senti kuus palka. Ma imestasin selle suure vahe üle ja siis öeldi, et härra Ipsberg on vabapalgaline. Ei ole aga õige, et vabapalgalistes üksikud inimesed sarnaseid suuri summasid peaksid saama.

Härra Tonkman juhtis sellele tähelepanu, et ka erateenistuses olevate isikute palkasid tuleks reguleerimisele võtta. Ma olen ka sellele tähelepanu juhtinud, ja alles hiljuti tollide küsimuse juures tõin komisjonis ette, kui petrooleumist oli jutt, et petrooleumi esindajad-agendid saavad 75.000 kuus, ja kes ise ütlevad, et saavad seda mittemidagi tegemise eest. Siis kaubandus-tööstuskoja esindaja härra A. Puhk tähendas vahele, et ka Riigivanem saab 75.000. See ütetus pani imestama rahaasjanduse komisjoni liikmeid ja paluti seda ütelist protokolleerida. Meie näeme, et erateenistuses on praegu liiga suured ja laiad võimalused suurte summade teenimiseks. Kui meie riigiteenijate palku vähendame, ja valitsus ei katsu kuidagi mõjutada, et ka era-

teenistuses palgad väheneksid, siis ei ole see õige, siis võivad tulla niisugused juhtumised, et meie vilunumad ja vanemad tööjõud lahkuvad riigiteenistusest ja lähevad erateenistusse, kus suuremad palgad. Võib-olla öeldakse, et valitsusel ei ole võimu erateenistuses palku reguleerida, aga ma arvan, et valitsusel on see võim. Kui ta ei saa riigipankade kaudu erapankadele rahalaenamise juures tingimusi ette kirjutada, kui tal neid võimalusi ei ole, siis tuleb nii teha, nagu Saksamaa on teinud, et on pannud maksma, nagu härra Vilms kõneles, mingi majandusliku diktatuuri.

Minu § 2 ei nõua, et valitsuse poolt maksmapandud määrused tuleksid kinnitada Riigikogus, nagu see välisvaluuta seaduse juures Riigikogus vastu võeti. Aga kui Riigikogu seda tahab, siis ma selle vastu ei vaidle. Riiklikkude ettevõtete, pankade ja eriotstarbeliste kapitalide põhikirjad näevad ette puhtakasu jaotamise korra, ja et seal palkade kärpimise kokkuvõtte läheneks tervena riigikassale, siis on minu § 3 tähendatud valitsuse ettepaneku § 3 teine lõige, kuna esimene lõige valitsuse § 3 on üles loetud minu ettepaneku § 1.

Põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm, praegusele valitsusele vastasrinnas olles, ei ole valitsuse samme erakondlikus saagijagamises toetanud. Ja siin Teie, härra Hans Martinson, hüüdsite, et kuidas meie usaldame praegust valitsust. Ma olen omale üles märkinud, et võib tekkida vahest küsimine, kuidas meie usaldame ja säärase laiaulatusliku volituse valitsusele anname.

Ma pean ütleva, et põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm on valmis alati toetama valitsusi, nende hulgas ka praegust valitsust, kui see valitsus meie riigi majandusliku olukorra parandamiseks kas riigiteenijate palku või muid väljaminekuid kärbib ja sellega kodanikkude maksukoormat kergendab.

Kogumehed Pärnumaal enne maavolikogu valimisi 1930. aastal kirjutasid, et „Igaüks teab, et sotsid on põllumehe põlised vaenlased, nad nõuavad riigiteenijatele kõrgeid palku, linnadele soodustusi ja põllumeestele suurt maksukoormat. Hõõruvad siis rõõmu pärast käsi, kui suure maksukoorma abil on põllupidajast teinud kehvikku, kes linna tülles võtab sotside usu.“ Täna kinnisvaramaksu seaduse juures kui ka varem komisjonis nägime, et sotsid kõige jõuga sõdisid selle vastu, et põllumehe mitteõiglast maksukoormat kergendada, ja maamees maksu riigile maksu,

mis õiglane pole ja üle jõu käib. Kui ei maksa, riisutakse sisse, ja põllumehe olukorda ei kavatsetagi parandada.

Meie loodame, et ka põllumeeste kogud, kes kahekümneprotsendilise palgakärpimise nõudmisega Riigivanema juures on käinud, ka seda 20%, mis minu ettepanekus ette pandud, toetavad. Kui härra Tonkman eile siin rääkis, et neil võimu ei ole, siis arvan, et, väga lugupeetud põllumeeste kogude rühma Riigikogu liikmed, sarnast võimu kui praegu, ei ole meie riigi ajaloos varem mitte teie käes oinud. Teie käes on valitsusejuhi — Riigivanema koht, teie käes on Majanduseministri, teie käes on Põllutöoministri koht, ja tulla ning rääkida, et teil võimu ei ole, see oleks asjata. Sellepärast arvan, et teil tuleks ainult selle võimu tarvitamist tahta. Meie põllumajandusliku olukorra parandamine oleks ka sellega võimalik, kui riigi väljaminekuid vähendatakse riigiteenijate ja ametnikkude palkade kärpimisega. Sellepärast need ettepanekud.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi
O. Gustavson.

A. Jõeäär: Lugupeetud rahvasaadikud! Härra Fuks oli kurb selle üle, et (V a h e l h ü ü e.) summa, mis riigiteenijate palkade vähendamisest saadakse, läheb uussakslastele käsirahaks. See on tööpoolest väga kurb, aga süüdi selles on ka härra Fuks ja ta rühmakaaslased. (V a h e l h ü ü d e d.) Seepärast, et asunikkude kongressil enamus võttis otsuse vastu, et mõisnikkudele tuleb tasu maksta. (V a h e l h ü ü e.) Seal hulgas on ka uussakslased. Veel suurem süüdlane selles, et uussakslased tasu saavad, on endine asunikust põllutöominister härra Köster, kelle korraldusel tehti otsused, mis annavad neile õiguse tulla oma suurendatud nõudmistega. Need on kurvad tõsiasiad, kuid ei puutu otsekohe kõnealolevasse küsimusse.

Praegu on käimas ülepakkumine ametnikkude palkade vähendamise alal. Põllumehed nõudsid alguses 20%, asunikud tõstsid küsimuse üles, et on tarvis vähendada 30%. Kõikide teiste nõudmised trumpab aga üle rahvaerakond oma õpetaja Kerem'iga — ministri vennaga — eesotsas, kes Lõuna-Eesti põllumeestepäeval üles seadis nõudmised: vähendada palkasid 50% võrra. (V a h e l h ü ü d e d.) Siit võib sammu edasi minna: riigiametnik maksu peale selle eest, et temale luba-

take riiki teenida. Türgimaal või kuskil idamaal ollagi muiste kohtunikkude kohad enampakkumisel välja antud, kes tahtis kohtunikuks saada, pidi riigile maksuma. Selle eest pidid siis aga kohtuskäijad seda kallimalt kohtunikule maksuma. Niisama on võimalik maksuaparaat ära kaotada ja maksude sissenõudmine ka enampakkumisel välja anda mõnele kreeka- või juudamehele; kas siis kinnisvaramaksu alandamisest juttu võib olla, see on küsitav. Samuti ei saa juurdemakse nõuda riigikaitsele ja politseile. (V a h e l h ü ü e.) Kui teil mõne naaberriigiga kokkulepe on, et nad võtavad Eesti riigi kaitse oma peale, siis võiks siin ka võistluspakkumise toime panna. Mulle näib, et ametnikkude palkade vähendamise küsimusega tehakse demagoogiat. Ja see demagoogia leiab praegu tööpoolest väga soodsat pinda... (V a h e l h ü ü e.) see leiab soodsat pinda selle tõttu, et üleilmse majandusliku kriisi tagajärjel meie laiad rahvakihid, põllumehed, on tööpoolest sattunud äärmiselt raskesse seisukorda. Aga ega see palkade vähendamine neid sellest seisukorrast ei suuda välja viia. Ja kui objektiivselt seda küsimust vaadelda ja võrrelda meie riigiametnikkude palkasid meie kõige lähemate naabrite riigiametnikkude palkadega Leedus, Lätis ja Soomes, siis leiame, et meie riigiametnikkude palgad — vähematest rääkimata, kelle palgad alla elatismiinimumi — ka suuremad riigiametnikkude palgad on võrdlemisi väga ja väga mõõdukad. Ma ei lähe võrdlema suurte riikidega, sest meie varanduslik seisukord seda ei luba. Aga nendegi palkade vähendamine ei suuda päästa põllumajandust, vaid vastupidi: see vähendaks siseturu ostujõudu ja suurendaks põllumeeste raskusi. Ja kui ostujõud siseturul langeb, langeb nõudmine põllumajandusesaaduste järele, ja kui väheneb nõudmine, siis nende hinnad veelgi langevad. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui see oleks võimalik, siis oleks see põllumajandusele väga kasulik. Kui riigi rahanduslik seisukord aga sarnane on, et ostujõu suurendamine võimalik ei ole, siis tuleb leppida sellega, mis praegu on. Igatahes majanduslik tagajärg ei ole see mitte, mida loodetakse sellega kätte saada, vaid vastupidine.

Politiilised tagajärjed igatahes on veel raskemad. Kui üles seatud nõudmine, et vähendada palkasid 20—30—50% võrra kõigil riigiteenijatel, vaatamata, kus nad teenivad, kas kaitseväes või politseis, tuleks mõelda, missugused poliitilised tagajärjed oleksid sellasel vähendamisel. Mõelge ai-

nult kaitseväe ja politseiametnikkude peale, missugused tagajärjed poliitiliselt sel võivad olla. Kui sarnaste nõudmistega välja minnakse, siis näitab see, et siin peavad olema liikumas tumedad jõud, kes püüavad niisuguste võimatute nõudmistega ülesseadmistega sünnitada segadusi. Ja üks sarnastest võimatutest nõudmistest on see, kui nõutakse, et kõigil võetagu ühte viisi maha kas 20, 30 või 50% võrra. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei räägi praegu mitte ainult teist, vaid kõigest sellest, mis sünnib praegu ka väljaspool. Üldse peaks valitsus rohkem tähelepanu pöörama igasuguste vastutamata demagoogide teotsemistele ja selgitama mõnedel avalikkudel rahvakoosolekutel ülesseatud nõuete mõttetust. Võtame näiteks rahvaerakonna õpetaja Kerem'i revolutsioonilised nõudmised. Kõigepealt leiab ta, et talumajandust koormavad võlad tulevad kustutada, ja sealjuures maksud võimalikult vähendada. Küsime, kustpoolt tuleb see raha võtta, kui riik kõik talumajandust koormavad võlad peab tasuma ja ka makse sealjuures vähendama?

Aga seal minnakse veel kaugemale. Nõutakse, et põllunduse ja karjanduse saaduste hinnad tulevad tõsta nii kõrgele, nagu nad olid Eesti raha kulla alusele viimise päevil. Kuidas ja kelle kulul Eesti riik seda saaks teha? Ka siis, kui vähendada riigiametnikkude palku 100% võrra, ei oleks see võimalik, isegi mitte siseturul. Väga tähtis osa põllunduse ja karjanduse saadustest läheb aga välisurgudele. Kuidas saab nüüd Eesti riik või valitsus sundida Inglismaad, Saksamaad või teisi riike maksma Eesti karjasaaduste eest tänavu seda hinda, mis makseti ilmaturul sel ajal, kui meie Eesti kroon kulla alusele viidi.

See nõudmine on sarnane absurd, et ükski terve mõistusega inimene ei saaks sellega esineda. Mis aga sünnib seal? Lõuna-Eesti põllumeeste päev valib 8-liikmelise delegatsiooni, kes peab resolutsioonid Vabariigi Valitsusele esitama ja nõudma nende elluviimist ühe kuu jooksul. Kelle ettepanekul? Rahvaerakonna pastori Kerem'i ettepanekul, kelle vend samas valitsuses Kaitseminister. Kui ettepaneku oleks mõni Seevaldi kandidaat teinud, siis oleks see veel arusaadav, siis võiks selle üle veel nalja teha, aga siin tuleb seda võtta tõsiselt.

Sarnasele demagoogia tegemisele peaks piiri panema. Töötatöölise kongressi juht võeti politsei poolt kinni, sest nõudmistega oli mindud liiga kaugele. Neist nõudmistest ei ulatanud aga ükski, — selle peale vaa-

tamata, et neid üles seadsid tööpuuduse tõttu nälgivad inimesed, — niikaugele kui Kerem'i resolutsioon, kellel miljonilised mõisad ja nälga vaevalt karta. Nähtavasti ei anna talle rahu Soome pastori loorberid, kes lapuati organiseerib.

Mis ütleks kaitsevägi, kui palgad 50% võrra vähendatakse, mis ütleksid politsei ja teised riigikorra kaitseks ametisse seatud ametnikud?

Kellele tahetakse Eesti riik kätte mängida sarnaste vastutamata demagoogide poolt? Igal asjal peab olema oma piir. Siin aga on igasugusest piirist üle mindud, ja sellele tuleb lõpp teha.

J u h a t a j a: Rkl. Fuks'ilt on ettepanek § 1 kohta. See on täiesti uus redaktsioon, seepärast kannan selle ette:

„§ 1. Riigiteenijate rahapalka, mis tasutakse riigikassast vastavate seaduste, eriti riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse (R. T. 27 — 1927), Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse (R. T. 38 — 1927), Tartu Ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse (R. T. 39 — 1927), Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse (R. T. 22 — 1928), põllumajanduslikkude koolide õppejõudude tasude seaduse (R. T. 31 — 1928), koolinõunikkude tasude seaduse (R. T. 46 — 1928), ühes täienduste ja muudatustega ning vastavate määruste alusel, samuti ka kaitseväelaste, kaitseliidu ja piirivalve teenistuses olevate ohvitseride ja kaitseväe ametnikkude kui ka kõigi ametnikkude ja teenijate rahapalka, kelle palganormide määramine kuulub Vabariigi Valitsusele või muule riigiasutisele, -ettevõttele või — eriotstarbelisele kapitalile — vähendatakse alates 1. jaan. 1932. a. eelarvetes 20% võrra.“

Järgnevad rkl. Fuks'i ettepanekud teiste paragrahvide kohta, mis on tingitud tema ettepanekust § 1 kohta. Kui ettepanek § 1 kohta vastu võetakse, siis loomulikult tulevad ka teised ettepanekud hääletamisele, kui mitte, siis on tarbetu neid hääletada.

J. Fuks'i ettepanek § 1 kohta lükkatakse tagasi.

§ 1 võetakse vastu.

(§ 2.)

Majanduseminister A. Jürman: § 2 juurde, mis käsitleb palkade vähendamist, oleks siiski tarvilik uus lõige panna. Osalt on see juba komisjonis ette kantud ja see seisab selles, — palkade kärpimise tabelis on arvesse võetud, et suuremapalgalistelt võetakse kõrgem protsent, väiksemapalgalistelt — väiksem protsent, et kui nüüd selle tabeli järgi teostada palkade vähendamist, siis välisesindustes nii saadik kui ametnikud langeksid kärpimise juures peaaegu ühesuguse protsendi alla: välissaatkondades on palgad teised. Ja et seda ei juhtuks, et väiksemalt ametnikult võetakse samane protsent, mis saadikult, selleks on see parandus tarvilik. Sellepärast esitab valitsus niisuguse ettepaneku. Selle ettepaneku sisu oleks see, et meie välissaatkonnad on arvatud esimesesse raiooni. Teiseks seisab see parandus selles, et palkade kärpimine määrab ära koha. Protsendi aga võtaksime tegelikult saadaolevast palgast maha, sest rahaasjanduse komisjonis oldi arvamusel, et palkade kärpimist ei teostata selles summas, mis tegelikult saadakse, vaid selles summas, missugusse liiki keegi kuulub. Siin on eksitus. (V a h e l h ü ü e.) Seal on eksitus. Kärpimised viiakse läbi selles summas, mis ametnik saatkonnas saab. Kolmandaks antakse Vabariigi Valitsusele õigus seal, kus välisraha kurss langenud, palku reguleerida. Seda arvesse võttes teeb Vabariigi Valitsus järgmise ettepaneku:

täiendada palkade vähendamise seaduseelnõu § 2 neljanda lõikega: „Eesti Vabariigi saatkondades ja konsulaatides teenivate ametnikkude ja vabateenijate palku vähendatakse käesolevas paragrahvis toodud I raiooni % alusel, võttes protsendi määra nende palganormide kohaselt, mis võetakse aluseks pensioni ja tulumaksu juures (sisemaa palganormid) ja teostades protsendilist mahaarvamist sellest palgast, mis kinnitatud või kinnitatakse igas välisesinduse koosseisus ettenähtud ametkoha kohta (välismaa palganormid).“

Mahavõtmine teostatakse tegelikult saadaolevast palgast.

„Vabariigi Valitsusel on aga õigus Eesti Vabariigi saatkondade ja konsulaatide ametnikkude ja vabateenijate palga vähendamise protsenti suurendada neis välisriikides,

kus kohalik rahakurss on võrreldes Eesti krooniga langenud.“

See osa on veel juurde lisatud.

Aruandja K. Tonkmann (lõpusõna): Selle ettepaneku esimene pool oli rahaasjanduse komisjonis arutusel, kuid teine pool, mis käsitleb valitsuse õigust palku reguleerida seal, kus välisraha kurss langenud, rahaasjanduse komisjonis arutamisel ei olnud.

Mis puutub sellesse küsimusse sisuliselt, siis on lugu nii, kui valitsuse paranduse-ettepanek vastu võetakse, siis kujuneks olukord niisuguseks, et ametnikkudel, kes välismaadel teenivad, võetakse nende palgast maha 10%. Kuna seaduseelnõu näeb ette, et peaks võetama 15%, palgatabeli järgi on ette nähtud, et kes palka saab üle 500 krooni, sealt võetakse 15% maha. Saadikud saavad palka 935—1690 krooni kuus. Vabariigi Valitsuse ettepanek seisab selles, et nendelt mitte 15% maha võtta, vaid 10%. Saadikute kohad vastavate seaduste põhjal vastavad ministri abi kohale. Kui seda tabelit lähemalt vaadata, siis selgub, et palkasid kärbitakse neil ametnikkudel, kes seaduseelnõu järgi kärpimise alla kuuluvad, kuni atasheeni. Atasheed saavad palka 395—525 krooni kuus. Valitsuse esimese ettepaneku järgi oleks nende palka kärbitud 10—15% võrra, nüüd aga lähedaks nad 3%-lise mahavõtmise alla. Vabariigi Valitsuse täiendav ettepanek nõuab riigikassalt 16 tuhat krooni.

Välissaadikute ja ametnikkude palgad maksetakse Eesti kroonides välja. Nagu ma kuulsin, ostetakse Eesti krooni eest Ameerika dollarisid, ja dollarites saavad ametnikud oma palga kätte, nii et siin kroonikurss, kui niisugune, ehk välisraha langus, ei avalda oma mõju välissaatkondade palkade peale. (V a h e l h ü ü e.) Väga õige.

Neid asjaolusid arvesse võttes jõudis rahaasjanduse komisjon peaaegu ühemeelsele otsusele, ja lükkas valitsuse täiendava ettepaneku tagasi. Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa ma Vabariigi Valitsuse ettepanekuga mitte ühineda.

Välisminister J. Tõnisson (kohalt): Palun sõna.

Juhataja: Aruandja on lõpusõna tutvitanud. Annan sõna Välisministrile ning teatan, et pärast Välisministri kõnet avan läbirääkimised uuesti.

Välisminister J. Tõnisson: Austatud Riigikogu liikmed! Vormiliselt on küll nõn-

da, et valitsuse liikme sõnavõtmise järgi võivad läbirääkimised edasi kesta. Ma ei taha aga sõna võtta selleks, et läbirääkimisi venitada, vaid tahtsin ainult mõne sõnaga tähendada nende olukordade peale, milles tuleb välisesinduses töötajail tegutseda.

Meile tunduvad välisesindajate palgad väga kõrged. Kui meie aga neid võrdleme oma koduste palkadega ning välismaade elukallidusega, siis näeme, et tõelikult on seisukord väljaspool sootu teine. Esiteks on lugu niisugune, et välisesinduses teenijad harilikkude ametlikkude kohustustega ei saa seal kuidagi ära elada. Isegi sekretäridel, kes ei kuulu kõrgemate ametnikkude hulka, on väga palju seltskondlikka kohustusi, millest nemad otsekoheste kutseülesannete kõrval mööda ei pääse. Kui nad teeksid ainult bürootööd, siis saaksid nad palju kergemalt ära elada, kuid siis oleks nende olemasolu välisteenistuses suurelt osalt üleaarne, kui tahame seal midagi ära teha. Seal ei saa tükitööd teha, vaid seal tuleb isegi informatsiooni saamiseks, mis meile ülitähtis, käia mitmeid sõbraliku vahekorra loomise teid, milleta oleksid meie välisesindused käsitud ja jalatud. Teiseltpoolt, kui tahame oma huvide kaitseks omi seisukohti läbi viia, siis tuleb ühendusi otsida. Sellepärast tuleb kõigil välisesinduses olijail erakorralisi ülesandeid täita, mis erakorralisi kulusid nõuavad.

Pidage seejuures silmas, et meie oleme viimastel aastatel läbi viinud äärmise karmimise meie koosseisudes. Meie saatkondades ei ole kuskil suuremaid koosseise. Rohkem on tööjõudu ainult Londonis, ja sealgi on peale saadiku ja nõuniku ning sekretäri ainult üks alaline kantseleijõud. Saadikud peavad ise kirjutama kirje, mõned masinal, mõned käsitsi ja kulutama aega, mis neil teiste asjade peale ära saavad teha oma väheste jõududega! Sellepärast on meil tarvis silmas pidada, et meie nende palkasid äärmiselt alla ei vii. Teiseltpoolt on aga meie palgad küllalt väikesed. Näiteks on sekretäridel Kr. 525—675 kuus. Nüüd on

meil Rahvasteliidu alalise esinduse juures sekretär, kes meil ministeeriumis oli kvalifitseeritud jõuna büroojuhatajaks, s. t. kõrgemaks ametnikuks. Tema saab oma väikese palga juures ainult niipalju, et ta vaevalt ära elab. Genfis peab tema pansionis ja mitte uhkes, vaid lihtsas perekonnapanionis maksma päevas 9 franki. (V a h e l h ü ü e.) See on kõige vähem. Kui teie nüüd võtate kokku, läheb tal kuus kahe inimese peale 540 franki. Tal on ometi peale elamise ja korteri veel riideid vaja, ta peab liikuma, vastu võtma. Võtame tal veel 15% sellest palgast ära, kuidas saab ta siis elada? Ehk võtke teises kohas. Ühes väikeses riigis on meil esitaja, kelle palk on üks vähematest. Ta peab oma väikese palga juures pidama kaks teenijat. Ta ütleb, et tal ei oleks seda tarvis. Isiklikult saaks ta väga hästi ära elada ühe talitajaga, aga nüüd ta peab pidama kaks teenijat, sest tema peab palju vastu võtma või ise liikuma. Kogu miljöö on seal nii välja kujunenud, et ta peab kuus vähemalt 26 korda kas ise vastu võtma või külas käima. Nüüd võidakse ju öelda, et see on lõbuelu. Inimene ise aga ütleb, et kui teie kordki katsumsite seda lõbu läbi teha, siis näete, mis see tähendab, kuidas see maksab inimese närve ja jõudu. Peale selle nõuab see kulu.

Kui võtate maha neil inimestel palga, arvates, et mis siin viga tõmmata, neile jääb ju veel küllalt järele, — siis pole see õige seisukoht. Tegelikult on meil tegemist niisuguste kuludega, millest siin aru saada ei taheta. Kui nende palgast liiga palju maha tuleks võtta, siis tuleksid juba likvideerida kõik meie välisesindused ja iseäranis meie väiksemad ametnikud, kes nüüd meie olude kohaselt saavad võrdlemisi vähe palka. Kui võtame näiteks Ameerika, siis seal saab üks ametnik üle 500 krooni. Mis on aga näiteks New-Yorgis 500 ehk 750 krooni? Meie oleme tõmmanud kokku välisteenistuse alal, mis on võimalik olnud. Muu hulgas olen valitsusele ette kandnud kavatsuse, millega meie Ameerika Ühisriikides ära kaotame oma peakonsulaadi. Ei ole midagi teha.

Meid on küll sõbralikkude riikide esitajate poolt hoiatatud, et meie seda ei teeks. Sestsaadik, kui Eesti kaotas oma saatkonna Washingtonis ära, nagu Eestit ei tuntagi Washingtonis enam, ignoreeritakse teda poliitilistes ringkondades, ja meie ei saa seal midagi ära teha, kui suuremaid huviseid kaitsta on. Meie peame aga kokku tõmbama ja see on ainus koht, kus saame kokku tõmmata ja võimaldada sellega

27.000 krooni kokkuhoidu. Muidu on üksikud saatkonnad 22 tuhande-kroonilise kuluga. Kõike ei saa seal kaotada; sekretär peab jääma, ja saadik peab mitu korda aastas sinna sõitma. Kui võtame kokku kõik need kulud, siis ei võida meie midagi selle juures, kuid kaotame sellega, et meie ei saa üksikute riikidega, kellega on kaubanduslik läbikäimine olemas, tihedamalt asja ajada.

Sellepärast soovitaksin ma küll mitte välisesinduste arvel teha uisa-päisa otsuseid meie olude järele. Usume, mis õeldakse, et väljaspool on sootu teised elutingimused, teised ülesanded ja teistsugused kulutused.

Sellepärast toetaksin väga seda ettepanekut, mille tegi härra Majanduseminister. Siin on kõik edasi-tagasi ära kaalutud, arvestatud kõigega, millega võime leppida. Meie võtame sellegipoolest võrdlemisi suure summa maha, isegi keskmiselt ametnikult ja ainult väiksemalt vähem.

Sellejuures võetakse, nagu Majanduseminister seletas, nendes maades, kus on rahakursus langenud, maha suurem protsent, et tasakaalustada palkasid. Jäädavalt siin protsenti ära määrata ei saa. Sest meie ei tea, kuidas näiteks jääb Rootsi krooni maksumõimega, kuidas Inglise naela kurss edaspidi kujuneb. Valitsusel peab võimalus olema nende muutustega kooskõlas töötada.

Sellepärast on parem, kui valitsus seotud ei ole ja tarvilikul korral võib vabalt teotseda.

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Kui tähelepanelikult kuulata härra Majanduseministri ja Välisministri seletusi, siis on seal lahkuminevad seisukohad. Härra Majanduseminister ütles, et ei tuleks välissaatkondades suuremat protsenti võtta, sest siis langeksid vähemapalgalised ametnikud raskustesse, härra Välisminister rääkis aga saadikuist. (V a h e l h ü ü e.) Rohkem sellest. Saadikutel olevat väikesed palgad, et Issand hoidku, saadikud satuvad suurde hätta. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas enam läbi ei saa? Aga ma küsin Teilt, kuidas maa läbi saab? (V a h e l h ü ü e.) See maa, kus elame. Härra minister ütles, et maa tulusid tõstetakse sellega, kui hiilgavad saatkonnad välismaal on. (V a h e l h ü ü e.) Välissaatkonnad peaksid meie kitsaid olusid arvesse võtma. Kõik, kes on käinud meie välissaatkondades, ütlevad, et need laiutavad, see on kõigil teada. Riigi eelarvete arutamise juures on ka rääkimist olnud välissaatkondade kohta, ja seda ei

ole Välisministrid suutnud tagasi lükata, et nad laiutavad.

Mis puutub väliskaubandusse, siis on neis lepinguis, mis muutmisele tulnud, põllumees ikkagi kaotaja pool. (V a h e l h ü ü e.) Põllumajandus on jäetud tahaplaanile, ja nüüd tuleb Välisminister ja ütleb, et maa kaotab, kui välissaadikute palku vähendatakse. (V a h e l h ü ü e d.)

Juhataja: Ma palun rahu.

K. Tonkman: Palkade vähendamine on muutunud ainult meeleolu loomiseks, millest midagi välja ei tule. Valitsusel ei maksaks selle parandusega välja tullagi. Meie oleme nõudnud, et praegu raskeid aegu arvesse võttes tuleb palga kärpimisele asuda. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Anderkopp, palgad ei olegi nii väikesed. Ma ei taha sellejuures pikemalt peatuda, aga arvan, härra Anderkopp, kui Teie neist räägite, siis võtke Riigi Teataja ja vaadake, nende palgad ei ole väikesed. Tulud on väga väikesed. Kui räägite tuludest, siis vaadake, kui vähe meie põllumees saadustest saab. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei taha pikalt vaielda. Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa selle ettepanekuga ühineda.

Vaheaeg kl. 14.53 min. — kl. 15.15 min.

Koosolekut juhatab. Esimees **K. Einbund.**

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson.**

O. Kask: Ma arvan, et see valitsuse parandus on õige, eriti saatkonna sekretäri ja ametnikkude suhtes. Kes vähegi olukorda tunneb meie välissaatkondade, nende ametnikkude suhtes, sellel on päris selge, et neil ei saa vähendada sarnaselt palku, ja et see vähendamine ühesuguse protsendi võrra tabaks neid saatkondade ametnikke mitteõiglaselt.

Teine asi on saadikute küsimus, ja võimalik, et saadikute arvu juures on vähendamine võimalik ette võtta. Ma arvan ühtlasi, et meil on saatkondade korraldamise juures mitmed vead tehtud, mis parandust nõuavad... (V a h e l h ü ü e.) samuti saatkondade vähendamise suhtes, kuid neid küsimusi ei saa täna arutada, need tuleksid eelarve juures arutamisele. Ma arvan, et tingimata vaja oleks kärpimisi ja vähendamisi ette võtta saatkondade arvus ja ka ümberpaigutamisi... (V a h e l h ü ü e.)

See on iseküsimus, mis tuleb põhjalikult kaaluda. Seda parandust aga oleks tingimata vaja sekretäride suhtes sisse võtta, sest selles mõttes valitsuse ettepanek annaks paremusi, ning ebaõiglane olukord saatkondades paraneks. Nii et ma arvan, et meie peaksime selle ettepaneku vastu võtma.

J. F u k s (häälet. korra kohta): Hääletamise korra kohta peaksin tähendama, et valitsuse ettepanek tuleks kahes osas hääletada.

Välissaatkondade rohkus ja nende ametkonnale makstava palga suurus on meie riigile koormav. Neis välissaatkondades, kus rahakurss langenud, on ametnikkude palgad seega veelgi tõusnud. Neil motiividel on arusaadav, kui jätame valitsusele õiguse, et ta võiks vabalt tegutseda, välissaatkondade ametnikkude ja saadikute palgade reguleerimisel.

Sellepärast teen ettepaneku,

hääletada lahus viimane lause: „Vabariigi Valitsusel on aga õigus Eesti Vabariigi saatkondade ja konsulaatide ametnikkude ja vabateenijate palga vähendamise protsenti suurendada neis välisriikides, kus kohalik rahakurss on võrreldes Eesti krooniga langenud.“

Aruandja K. T o n k m a n (lõpusõna): Aruandjana pean tähendama, et kui Riigikogu selle paranduse-ettepaneku vastu võtab, siis kaob suur osa palgade kokkuhoiust ära, kokkuhoid jääb väikeseks ja tekitab ainult ametkonnas meeolehärra ja muud midagi. Meie teame, need ametnikud, kellel palka kärbitakse, ilma tööta seda palka ei saa, vaid teevad ministeeriumis ületunnitööd. Asjaolu arvesse võttes, et kitsal ajal peame ametnikkude palku kärpima, siis peaksid ka välissaatkonnad selle alla kuuluma. Nende andmete järgi, mis mul teada, ei ole välissaadikute töö niivõrt suur, nagu härra Välisminister seda toonitas. Nende tegevuse kohta oleks nii mõndagi öelda, aga seda ei saa siin lahtisel koosolekul kõne alla võtta, sest see puudutaks meie vabariigi prestiihi. (V a h e l h ü ü e.) Meie saadikute koosseisu kohta. (V a h e l h ü ü e.) Profesteerige või tehke mis tahate, ma olen sel seisukohal. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin seda, mis eelarve-komisjonis eelarve arutamise puhul on kuuldavale tulnud. Ma ei ole kedagi teotanud ega kavatsenud teotada. (V a h e l h ü ü e.) Mitte sugugi. Seepärast leian, et

ei ole mingit vajadust Vabariigi Valitsuse ettepanekut vastu võtta, vaid tuleks see paranduse-ettepanek tagasi lükata.

Majanduseminister A. J ü r m a n (fakt. märk.): Selle ettepaneku kohta tahaksin ainult niipalju tähendada, et arvestus, nagu kaotaks palgade vähendamise seadus oma mõju, kui see parandus vastu võetakse, ei ole õige. Palgade vähendamisest saaks kokkuhoidu umbes 1 miljon 200 tuhat krooni. Vahe oleks 16.000 krooni, nagu ka aruandja tähendas.

J u h a t a j a: Kõigepealt tuleb hääletamisele Majanduseministri ettepaneku esimene osa kuni lauseni „Vabariigi Valitsusel on aga õigus...“ Tähendab selle osani, mis lahus tuleb hääletada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 18 häält, vastu 16 häält, seega on ettepaneku esimene osa tagasi lükatud. (H ü ü d e d: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 27 häält, vastu 29 häält, erapooletuid — 6, seega on ettepaneku esimene osa tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb Majanduseministri ettepaneku teine osa. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku teine osa on vastu võetud.

§ 2 võetakse vastu ühes parandusega.

§§ 3 ja 4 võetakse vastu.

(§ 5.)

J u h a t a j a: Rkl. L. Johanson'ilt on ettepanek, § 5 võtta järgmiselt:

„§ 5. Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega ja kaotab maksuvuse 1. aprillil 1933. a.“

Aruandja K. T o n k m a n (lõpusõna): See ettepanek oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel. Seal kaaluti seda ettepanekut, ja komisjon jõudis otsusele, et seda tähtsusega ei või sisse panna, sest võib-olla tuleb seadust pikendada või enne likvideerida, mille pärast komisjon jättis tähtsuse panemata põhjendades, et seadus likvideeritakse harilikus korras.

Komisjoni nimel ei saa ma selle ettepanekuga ühineda.

§ 5 võetakse vastu L. Johanson'i poolt ettepanud kujul 35 häälega 20 häale vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

9. Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) kinnisvarade korraldamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Teemant.

Juhataja: Jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise.

Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

Aruandja J. Teemant: Siin peaks juurde lisama,

p. 12. „Palmse vallas Võsul“ järel „mõisamaade reg.“

ja siis tuleks kinnistunumber. Meil on kinnistusraamatutes kahesugused registrid: talumaade register ja mõisamaade register ja siin peaks olema mõisamaade register.

Juhataja: See on aruandja ettepanek ja ei tule eraldi hääletamisele.

§ 1 võetakse vastu ühes aruandja parandusega.

(§ 2.)

J. Bulin: Eelmisel lugemisel ettetoodud kaalutlustel teen paranduse-ettepaneku selle paragrahvi juurde, nimelt

maha kustutada § 2 kolmandas reas: „nende kitsendustega, mis ette nähtud“ ja sama rea lõpul „§ 26“, võt-

tes selle viimase asemele sõna „kohaselt“.

Nii et see paragrahv kujuneks järgmiselt: „Esimeses paragrahvis loendatud kinnisvarasid võib Eesti Apostliku õigeusu kirik kasutada oma äranägemise järgi Usuühingute seaduse kohaselt.“

Aruandja J. Teemant (lõpusõna): Ma olen selle paranduse-ettepaneku vastu, sest valitsuse redaktsioon kindlustab seda, et tema käest peab teatavatel kordadel luba olema. Sellepärast olen rkl. Bulin'i ettepaneku vastu, kuna sellega tahetakse ära võtta see kindlustus, mis valitsusel olemas; see ei ole aga otstarbekohane.

J. Bulin'i ettepanek lükatakse tagasi.

§§ 2 ja 3 võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

10. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatus ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek 10 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu. (Päevakord vaata 205. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 10.)

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 15.42 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

